

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om bundet långtidssparande och vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås en lag om bundet långtidssparande. I den föreslagna lagen ska finnas bestämmelser om rätt att tillhandahålla långsiktiga sparavtal, vad som ska ingå i sparavtal, kundens och tjänsteleverantörens rättigheter och skyldigheter när de ingår sparavtal och under giltighetstiden och om placering av sparmedlen och deras rättsliga ställning.

Lagen är en närings- och avtalsrättslig lag. Bestämmelser om beskattning av långsiktigt sparande och eventuella skatteincitament ska ingå i de berörda skattelagarna.

Lagen gäller inte försäkringssparande, utan lagstiftningen om den typen av sparande ingår i lagen om försäkringsavtal och försäkringsbolagslagen.

Karaktéristiskt för de långsiktiga sparavtalen är att sparmedlen får tas ut först när den som har rätt till dem har uppnått en viss ålder eller när något annat särskilt uttagsvillkor som hänför sig till livssituationen för den

som har rätt till sparmedlen är uppfyllt. Uttagsvillkoren anges inte exakt i lagen, utan de är beroende av vilka skatteincitament för långsiktigt sparande som kommer att ingå i skattelagarna. Bara fysiska personer ska få ingå sparavtal. Bestämmelserna om sparavtal är mestadels tvingande.

Sparavtal får tillhandahållas av inlåningsbanker, värdepappersföretag och fondbolag samt av utländska tjänsteleverantörer i Finland som kan jämföras med dem.

Dessutom införs en del mindre tekniska ändringar i kreditinstitutslagen och lagen om värdepappersföretag till följd av den nya lagen. Vidare föreslås lagen om försäkringsavtal få en bestämmelse om försäkringstagarens rätt att byta försäkringsgivare vid andra försäkringar än de som har dödsfallsskydd.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2010 samtidigt med ändringarna om bundet långtidssparande i vissa skattelagar.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1 NULÄGE	4
1.1 Nuvarande lagstiftning	4
1.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU	5
1.2.1 Utvecklingen i Europeiska unionen	5
1.2.2 Lagstiftningen i utlandet	8
1.3 Marknaden	17
2 BEDÖMNING AV NULÄGET	19
2.1 Betydelsen av och bakgrundsfaktorer till individuellt pensionssparande	19
2.2 Allmänna förutsättningar för att utveckla individuellt pensionssparande	20
2.3 Avtals- och näringsrättslig reglering av individuellt pensionssparande	21
2.3.1 Allmänt	21
2.3.2 Villkoren för att ta ut sparmedlen och byta tjänsteleverantör under spartiden	22
2.3.3 Möjligheterna att jämföra pensionssparprodukter	23
3 MÅLSÄTTNING	24
3.1 Allmänna utgångspunkter	24
3.2 Pensionspolitiska mål	25
3.3 Finansmarknadspolitiska mål	25
3.4 Skattepolitiska mål	26
3.5 Konkurrenspolitiska mål	26
4 DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	26
4.1 Tillämpningsområde	26
4.2 Tjänsteleverantörer	27
4.3 Mottagande av sparmedel	28
4.4 Placering av sparmedlen	29
4.5 Rätten att byta tjänsteleverantör	30
4.6 Tjänsteleverantörens informationsskyldighet	31
4.7 Ansvar för den information som har givits vid marknadsföringen	32
4.8 Övrig reglering i anslutning till sparavtal	33
5 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	33
5.1 Allmänna konsekvenser	33
5.2 Konsekvenser för hushållen	34
5.3 Konsekvenser för företagen	35
5.4 Konsekvenser för den offentliga ekonomin och myndigheterna	35
6 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	35
7 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER	36
DETALJMOTIVERING	37
1 LAGFÖRSLAG	37
1.1 Lag om bundet långtidssparande	37
1.2 Lagen om försäkringsavtal	44
1.3 Kreditinstitutslagen	44
1.4 Lagen om värdepappersföretag	44
2 IKRAFTTRÄDANDE	45
LAGFÖRSLAG	46

Lag om bundet långtidssparande	46
Lag om ändring av lagen om försäkringsavtal	52
Lag om ändring av 20 och 105 § i kreditinstitutslagen	53
Lag om ändring av 52 § i lagen om värdepappersföretag	54
BILAGA	55
PARALLELLTEXTER	55
Lag om ändring av lagen om försäkringsavtal	55
Lag om ändring av 20 och 105 § i kreditinstitutslagen	56
Lag om ändring av 52 § i lagen om värdepappersföretag	57

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge

1.1 Nuvarande lagstiftning

I dag finns det inga bestämmelser om långsiktigt sparande utom det som lagen om försäkringsavtal (543/1994) föreskriver om livförsäkring och försäkringsbolagslagen (521/2008) om rätten att tillhandahålla livförsäkring. I dagsläget har skattelagarna skatteincitament bara för den här typen av försäkringssparande. Lagen om försäkringsavtal har bestämmelser om bland annat tvingande bestämmelser, information som ska lämnas innan ett avtal ingås och under giltighetstiden, tjänsteleverantörens ansvar för felaktiva och bristfälliga uppgifter, försäkringstagarens rätt att fråntäda en försäkring eller sparlivförsäkring, rätt att avbryta betalningen av premier och få fribrev eller återköpsvärde, försäkringstagarens rätt att säga upp en försäkring, premier, bestämmelser om förmånsstagare, överlåtelse och pantsättning av rättighet som grundar sig på livförsäkring och om utmätning och återvinning.

Enligt den gällande lagen om försäkringsavtal har försäkringstagaren rätt att avbryta betalningen av premier och få fribrev eller återköpsvärde, om han eller hon inte har avstått från rättigheten genom avtalsvillkoren.

Inlåningsbanker och därmed jämförliga utländska kreditinstitut har enligt kreditinstitutslagen (121/2007) rätt att ta emot sparmedel på inlåningskonton. Inlåningen kan vara tidsbegränsad inlåning eller inlåning som ska återbetalas på anfordran. Medlen på kontona omfattas av insättningsgarantin och de omfattas av kvittningsbegränsningar enligt vad lagen närmare föreskriver. Lagen har inga explicita bestämmelser om mottagande medel för långsiktigt sparande.

Enligt lagen om värdepappersföretag (922/2007) får värdepappersföretag inom ramen för sin koncession för allmänheten tillhandahålla investeringstjänster som avses i lagen. Därmed kan ett värdepappersföretag tillhandahålla antingen så kallad diskretionär kapitalförvaltning där företaget själv be-

stämmer hur de medel som kunden anförtror företaget ska investeras eller uteslutande värdepappersförmedling där företag bara förmedlar värdepapper till kunden utifrån enskilda uppdrag. Värdepappersföretagen är skyldiga att ha kundens penningmedel på ett särskilt konto för kundmedel i inlåningsbanken. Dessutom innehåller värdepappersmarknadslagen (495/1989) detaljerade procedurbestämmelser om tillhandahållande av investeringstjänst. De gäller bland annat skyldigheten att innan en investeringstjänst tillhandahålls ta reda på kundens ekonomiska ställning, erfarenheter av investering och målsättning för investering och skyldighet att lämna de uppgifter som föreskrivs i lagen till kunderna, bland annat om riskerna med investering. Inte heller i fråga om investeringstjänst finns det några bestämmelser om långsiktigt värdepapperssparande.

Enligt lagen om placeringsfonder (48/1999) får ett fondbolag för allmänheten tillhandahålla fondandelar som avses i lagen med beaktande av bestämmelserna i lagen. Medlen ska finnas på ett förvaringsinstitut och för tillhandahållande av fondandelar tillämpas liknande bestämmelser om informationskyldighet som för tillhandahållande av investeringstjänst. Inte heller bestämmelserna om placeringsfonder gör någon skillnad mellan kortvarigt och långvarigt sparande fonddsparande.

Ett utländskt kreditinstitut, värdepappersföretag och fondbolag med koncession i en annan stat som hör till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har dessutom rätt att på grundval av EU-lagstiftningen i Finland tillhandahålla tjänster inom ramen för sin koncession på samma villkor som motsvarande finländska företag.

Dessutom får Finansinspektionen medge en filial till ett utländskt kreditinstitut, värdepappersföretag eller fondbolag med koncession i någon annan stat än en annan EES-stat koncession att i Finland tillhandahålla samma tjänster som motsvarande finländska företag.

I lagen om utländska kreditinstituts och finansiella instituts verksamhet i Finland (1608/1993), lagen om utländska värdepappersföretags rätt att tillhandahålla investeringstjänster i Finland (580/1006) och lagen om utländska fondbolags verksamhet i Finland (225/2004) ingår bestämmelser om de utländska tjänsteleverantörers rätt att tillhandahålla tjänster i Finland.

1.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

1.2.1 Utvecklingen i Europeiska unionen

Med undantag för försäkringsdirektiven har EU-lagstiftningen inga regler för bundet långtidssparande. Pensionerna ingår i den sociala tryggheten och beslutas därmed på det nationella planet. EU har emellertid haft en strävan att samordna pensionspolitiken i medlemsstaterna och arbeta för kundskydd vid produkter för långsiktigt sparande som ett led i utvecklingen av kundskyddet inom försäkringsverksamhet och finansiella tjänster till privatpersoner.

Samordning och rekommendationer för utveckling av pensionssystemen

Den första övergripande bedömningen av de nationella pensionssystemen och medlemsstaternas pensionspolicy på EU-nivå kom, när kommissionen och rådet tillsammans utarbetade en gemensam rapport 2002 och 2003 om *adekvat och hållbart pensionsskydd*. Tre år senare gav kommissionen ut en ny uppdaterad rapport: *Adequate and Sustainable Pensions. Synthesis Report 2006*. Den analyserar medlemsstaternas nationella rapporter från 2005 om sina pensionsstrategier och beaktar slutsatserna i den gemensamma rapporten om *socialt skydd och social integration från 2006*.

Allmänna slutsatser i rapporten är bland annat att många medlemsstater har infört eller på att införa övergripande strategier för att säkerställa att hållbara pensionssystem och en hållbar offentlig ekonomi i överensstämmelse med den tredelade strategin omfattande riktlinjer för hållbara offentliga fi-

nanser, det vill säga att höja sysselsättningen, minska den offentliga skulden och se över pensionssystemen. Pensionssystem bestående av system med fasta eller inkomstrelaterade premier (första pelaren), privata kompletterande tjänstepensionssystem (andra pelaren) och individuellt pensionsskydd (tredje pelaren) erbjuder de flesta europeer goda möjligheter att behålla sin levnadsstandard efter pensioneringen. Merparten av pensionsinkomsterna kommer från systemen i den första pelaren och de kommer sannolikt att fortsatt vara den viktigaste inkomstkällan för äldre i de flesta medlemsstaterna.

I de nationella rapporterna om pensionsstrategierna presenteras många olika typer av redan genomförda pensionsreformer som syftar till att dämpa ökningen i de kommande pensionsutgifterna och höja andelen privat pensionsskydd. Också den kompletterande tjänstepensionen och den privata extra pensionen (tilläggs pensioner) håller på att utvecklas i många medlemsstater, vilket tillåter att de lägre ersättningsnivåerna i systemen i den första pelaren kan kompletteras med bättre förmåner inom de privata pensionssystemen. Hela EU har gjort stora framsteg i regleringen av fonderade pensionssystem och där spelar Europaparlamentets och rådets direktiv om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (2003/41/EG). Dessutom har man lyckats minska kostnaderna för att förvalta de privata systemen som vanligen är mycket högre än för de offentliga systemen. Det kan spela en stor roll för att det privata pensionsskyddet ska bli fördelaktigare och samtidigt bättre tillgängligt. Det privata pensionsskyddet har en indirekt effekt för hållbara offentliga finanser, men den kan vara betydande i många medlemsstater.

Rekommendationerna på EU-nivå som minskar ersättningsgraden i de offentliga pensionssystemen för över ansvaret för pensionsskyddet på hushållen gäller generellt främst länder finansieringen av pensionssystemen står på en ohållbar grund.

Meddelandet *"Europas demografiska framtid – en utmaning som öppnar möjligheter"* från kommissionen (KOM(2006) 571 slutlig) uppmuntrar allmänheten att mer själva se till beloppen på sitt pensionssparande och pensioneringstidpunkten. Det är därför viktigt att

utveckla effektiva finansmarknader och skapa stabila och trygga villkor för individers sparande och investeringar. Regeringarna bör också stödja framväxten av en rad olika finansiella instrument. Det privata sparandet bör också främjas för att ge människor större frihet att påverka sin inkomstnivå som pensionärer. Det behövs också bättre kommunikation och finansiell utbildning för att hjälpa människor att anpassa sig till de nya förhållandena.

I sina slutsatser från den maj 2006 om kommissionens vitbok om politiken på området finansiella tjänster (2005–2010) uppmanade rådet för ekonomiska och finansiella frågor kommittén för handel med finansiella tjänster ta sig an de politiska frågorna kring åldrande och finansmarknaden. Rådets slutsatser grundade sig på en rapport från EU:s ekonomiska och finansiella kommitté och kommittén för handel med finansiella tjänster plus en sammanfattning av den (Rapporten Åldrandet och finansmarknaderna från kommittén för handel med finansiella tjänster – Förslag till rådets slutsatser, sammanfattning av rapporten Åldrandet och finansmarknaderna från kommittén för handel med finansiella tjänster och Report on the implications of ageing populations for financial markets). Rapporten koncentrerar sig på att ge handlingspolitiska rekommendationer för att anpassa de finansiella tjänsterna till förändringarna i den demografiska utvecklingen.

Enligt rapporten ökar långsiktigt sparande i relation till andra sparformer i takt med att det privata pensionssparandet ökar i hushållen. Detta gäller framför allt livförsäkringar, placeringsfonder och kompletterande tjänstepension. De institutionella investerarna kommer att spela en större roll eftersom ungefär hälften av allt pensionssparande redan nu finns i livförsäkringsprodukter eller pensionsfonder. Samtidigt förväntas tonvikten i efterfrågan från hushållen förskjutas från sparande och ökning av tillgångarna till skydd av förmögenheten och senare vid pensioneringen till att upplösa besparingarna.

Trots skillnaderna mellan medlemsstaterna är den allmänna trenden att ansvaret för de kommande pensionsinkomsterna allt mer skjuts över från den offentliga och privata sektorn till hushållen. Samtidigt har de eko-

nomiska skillnaderna mellan de traditionella pelarna inom pensionssystemen suddats ut. Hushållen måste ta ansvar för allt större ekonomiska risker relaterade till marknaden, inflation, den förväntade livstiden, investeringar, sysselsättning och sina egna förhållanden. Vanligen är det komplicerat att välja mellan de till buds stående produkterna. I de kompletterade tjänstepensionssystemen har det skett en tydlig förskjutning från förmånsbaserade till avgiftsrelaterade system. I försäkringsverksamheten blir dessutom fondanknutna produkter utan garantisystem viktigare. Också risken vid valet av enskilda produkter blir större.

Framför allt förenklade pensionssparprodukter till fördelaktiga kostnader (kombinerade med förenklade skattesystem) förenklar enligt rapporten möjligheterna att ge adekvat rådgivning och att välja pensionsprodukter på massmarknaden. När det blir dags att betala pensionerna förväntas efterfrågan på annuitetssystem och flexibla produkter för inkomstfördelning stiga. En del aktörer på marknaden har ansett att obalans på marknaden bör kompenseras med långsiktiga indexbundna statliga obligationer, men det anses i rapporten vara kontroversiellt. Däremot kan avsaknaden på marknaden av vissa skyddande instrument vara en chans till större innovation på den privata marknaden. Men först måste en del flaskhalsar undanröjas. För det första måste potentiella regleringshinder undanröjas för finansiella instrument som finansiella institut sätter i omlopp och avser att sprida livstidsrisken. För det andra kan bristande information bland spararna göra att vissa marknader utvecklas långsammare, särskilt i prissättningen av annuiteter. Finansförmedlarna bör få stöd i sin roll beträffande prisbildning, indexupplägg och publikation. De till buds stående produkterna tillgodoser inte hushållens behov vad gäller kvantitet, kvalitet, flexibilitet eller vissa viktiga egenskaper (till exempel kapitalgaranti).

En stor uppgift kring efterfrågan är att informera hushållen och ge dem utbildning i finansiella frågor. Det är ett komplext problem eftersom de är dåligt oinformerade om pensionsförmånerna och de eventuella behoven av komplettering med avseende på den förväntade livstiden. Den bristande kunska-

pen om finansiella frågor har emellertid allvarliga och långsiktiga konsekvenser. Det behövs oberoende, övergripande och lättbegriplig information från varje myndighet eller finansiellt institut.

Rapporten se tre huvudsakliga trender för de handlingspolitiska rekommendationerna:

(1) *Hushållen måste öka sin nivå på deltagande och avgifter i icke-lagstadgade pensionssystem. Det behöver dock inte betyda att det allmänna sparandet ökar.*

För att hushållens pensionssparande ska öka och förbättras krävs det bättre information om behovet av pensionssparande och finansiella produkter, men i distributionsleden också mer högkvalitativa rådgivnings- och säljtjänster till enskilda sparare. Ett sätt att komma åt detta är att det finns tydliga sparplaner, rätt balans mellan ett fåtal standardalternativ för investeringar och i förekommande fall större flexibilitet i investeringarna.

(2) *Utbudet på pensionssparprodukter måste vidareutvecklas i en konkurrenskraftig miljö som är vettig med avseende på solvenskontrollen. Utvecklingen måste åtminstone delvis stödjas med hjälp av frivilliga åtaganden i branschen samtidigt som de politiska åtgärderna bara måste koncentreras på ett fåtal viktiga mål.*

I takt med att de institutionella investerarna får en större betydelse måste solvenskontrollen ges större uppmärksamhet för att stabiliteten på finansmarknaden och hushållens pensionssparmedel ska kunna säkerställas. Samtidigt måste investeringar i värdepapper som ger en fördelaktigare relation mellan risk och avkastning tillåtas.

Till de viktiga politikmålen hör det att garantera likvärdiga konkurrensvillkor på marknaden genom att främja konkurrensen och underlätta för nya företagare att etablera sig på marknaden. Genom att låta marknaden utvecklas kan man begränsa möjligheten att de finansiella institutens ekonomiska risker förs över på hushållen.

(3) *Myndigheterna måste arbeta för att öka konsumenternas förberedelsenivå och samtidigt se till konsumentskyddet. Sektorn spelar emellertid en framträdande roll för att det ska finnas adekvat konsumentinformation och konsumentvägledning på alla nivåer från*

leverantörerna av pensionsskydd till finansiella rådgivare och säljpersonal.

Det går inte att initiera ändringar i lagstiftningen utifrån den nuvarande informationen, anser kommissionen. De medlemsstater som har sett brister och utvecklingsbehov har inte heller krävt någon övergripande ändring i lagstiftningen. Ändå är situationen inte tillfredsställande, enligt kommissionen. Därför måste man med hjälp av exempelfall analysera hur investeringsprodukterna är upplagda och hur de distribueras och säljs.

I mars 2009 antog rådet för ekonomiska och finansiella frågor en gemensam rapport om socialt skydd och social integration. De fonderade systemen bör ses över för att se till att de kan hantera riskerna i samband med investerings- och utbetalningsfaserna och för att förbättra täckningen så att deras förmåga att mildra effekterna av befolkningens åldrande kan utnyttjas fullt ut, sägs det i rapporten. Enligt de nationella strategirapporterna från 2008 har successiva framsteg gjorts när det gäller att tillhandahålla tillräckliga pensioner utan att äventyra systemens finansiella stabilitet och incitamenten till arbete. De ekonomiska prognoserna gör det ännu svårare att hitta en balans mellan dessa krav.

Under 2008 har arbetet med den öppna samordningsmetoden inriktats på privata pensioner. En rad medlemsstater har vidtagit åtgärder som syftar till att säkra de fonderade pensionerna, bl.a. avseende täckning och inbetalningar, avgifternas storlek, utarbetande av regler för livräntor (livsfallrisk) och investeringar (finansiell risk). I de frivilliga systemen finns det starka belägg för att det finns en stark socioekonomisk koppling till täckningsgrad och inbetalningsnivå. Om privata system blir en viktig källa till framtida pensionsinkomster måste täckningsgraden och inbetalningsnivåerna avspegla detta.

Konsumentskyddet

I vitboken "Politiken på området finansiella tjänster 2005–2010" (Kom(2005) 629 slutlig) säger kommissionen att medborgarna måste bli mer medvetna om och mer direkt engagerade i finansiella frågor. För att stärka efterfrågesidan och främja goda investeringsval, exempelvis vad gäller pensioner, är

det väsentligt att öka öppenhet, insyn och jämförbarhet, samt hjälpa konsumenterna att förstå finansiella produkter. Även om det huvudsakliga ansvaret för att utbilda konsumenterna ligger på medlemsstaterna, kan kommissionen främja inte bara åsiktsutbytet inom EU om utbildning i finansiella frågor, konsumentkunskap och bästa praxis, utan kan också underlätta gemensamma projekt.

I grönboken *"Finansiella tjänster till privatpersoner och mindre företag på den inre marknaden"* (KOM(2007) 226 slutlig) säger kommissionen att åldrande befolkningar och ett ökat tryck på de offentliga finanserna skapar tydliga utmaningar för konsumenter och investerare och utgör en ny marknad för finanssektorn. EU-regelverket måste skapa en stark grund för att möjliggöra en konkurrenskraftig, öppen och effektiv marknad för långsiktigt sparande och pensionsförsäkringar som uppfyller konsumenternas behov.

Kommissionen ägnar allt större uppmärksamhet åt finansförmedlare. Marknadsinfrastrukturen för försäljning och distribution är inte alltid optimal för att hjälpa konsumenterna att välja tillförlitliga och lämpliga produkter. Förmedling av pensionstjänster skiljer sig t.ex. från produkt till produkt och beroende på vilken pelare pensionsförsäkringen tillhör även om vissa av de erbjudna tjänsterna har liknande egenskaper.

I grönboken beskrivs de åtgärder som krävs för att låta användarna ta del av fördelarna med en integrerad finansiell marknad i EU, och intressenterna uppmanas att lämna synpunkter på inriktningen. Med utgångspunkt i det arbete som har utförts hittills anser kommissionen emellertid att det finns utrymme för fler åtgärder för att se till att EU:s marknader för finansiella tjänster till privatpersoner och mindre företag uppfyller sin potential och att medborgarna kan dra fördelar av den inre marknaden. Kommissionen anser att den har en viktig roll att spela för utvecklingen av en konkurrenskraftig, öppen och effektiv marknad för långsiktigt sparande och pensionssparande som uppfyller konsumenternas behov.

Samtidigt som det pågår eller kommer att tas initiativ på EU-nivå inom vissa områden, till exempel investeringsfonder, betalningar, försäkringar, hypotekslån, bankkonton och

lånemäklare, befinner sig arbetet inom andra områden, till exempel pensionssparande och förmåga att förstå finansiell information, i ett mer preliminärt skede, framhåller kommissionen.

Också kommissionens projekt för att ge konsumenterna mer kunskap, det vill säga finansiell utbildning, hänger samman med åtgärder för att förbättra lagstiftningen om konkurrerande sparprodukter. Det är A och O att öka informationen om produkttegenskaperna och ge konsumenterna bättre möjligheter att fatta beslut som är bra för dem själva.

Den 18 december 2007 kom kommissionen med ett meddelande om finansiell utbildning (KOM(2007) 808 slutlig). Finansiell utbildning ger privatpersoner bättre möjligheter att förstå finansiella produkter och begrepp och utveckla de färdigheter som krävs för att förbättra deras "finansiella förståelse", dvs. att vara medvetna om finansiella risker och möjligheter och fatta välgrundade beslut i valet av finansiella tjänster. Det är fråga om ett livslångt lärande. Finansiell utbildning är ett komplement till åtgärder som syftar till att säkerställa att konsumenterna ges korrekt information, konsumentskydd och rådgivning. Sammantaget bidrar denna politik till att ge konsumenterna förmåga att själva kunna fatta de beslut som bäst passar deras respektive finansiella situation. Kommissionen har lagt fram ett handlingsprogram med flera punkter. Ett led i programmet är kommissionens elektroniska databas från januari i år över program och studier i EU om finansiell utbildning.

1.2.2 Lagstiftningen i utlandet

Utöver försäkringsbolag tillhandahålls frivilliga pensionssparprodukter också av andra, bland andra placeringsfonder och andra finansiella institut, vanligen banker. Detta har av tradition varit situationen i till exempel Sverige, Storbritannien och USA.

Sverige

I Sverige finns det huvudsakligen tre typer av individuella frivilliga pensionssystem: traditionell pensionsförsäkring, fondförsäkring och IPS (*individuellt pensionssparande*).

De två första motsvarar pensionsförsäkring som finns på den finländska marknaden.

Traditionell pensionsförsäkring innebär att avkastningen är räntebunden och tryggad, men därmed lägre. Vid fondanknutet pensionssparande är avkastningen bunden till utvecklingen på aktie- och räntemarknaden och beroende av bland annat spararens egna val. Dessutom måste medlen vara bundna en viss tid. Vid traditionell pensionsförsäkring, fondförsäkring och IPS är medlen bundna tills personen är 55 år.

IPS infördes 1994 och är uteslutande sparande på samma sätt som sparande för pensionsförsäkring och påminner om försäkringsbolagens fondförsäkringar. Via fondbolaget placeras medlen på placeringskonton där pengarna efter kundens val placeras i aktier, obligationer och förlagsbevis, investeringsfonder eller insättningskonto. Med sitt val av placeringsobjekt kan spararen påverka risken och avkastningen.

Pensionsspararna har rätt att fritt flytta sina medel mellan tjänsteleverantörerna. Vid byte av pensionsbolag har det bolag där sparavtalet anslutas rätt att ta ut en rimlig avgift för överföringen. Investerarna har också rätt att byta placeringsfonden mot en annan i samma bolag utan kostnad, men högst fyra gånger om året. Pensionssparbolaget är skyldigt att skriftligt underrätta kontokunden om att medlen har placerats om och dessutom årligen om utgifterna för penningmedlen.

I sparavtalen anges spartidens längd, när utbetalningarna börjar och i hur många år pensionen betalas ut. Vid IPS kan utbetalningen vanligen börja först när personen har fyllt 55 år och återbetalningstiden måste vara minst fem år. De fem första åren får pensionen inte sjunka. Dessutom är den första och den sista utbetalda pensionen begränsade. Begränsningarna finns till för att förhindra att IPS anlitas bara i investeringssyfte.

I likhet med traditionell pensionsförsäkring får sparmedlen inte tas ut från pensionssparkontot annat vid bodelning, utmätning eller insolvens. Pensionsförsäkringen får inte föras över till någon annan så länge pensionstagar lever. Vid dödsfall övergår medlen till dödsboet och kan ges ut till förmånstagarna.

IPS och pensionssparprodukter beskattas enligt ETT-systemet. Influtna inkomsterna

beskattas som förvärvsinkomst. Sedan taxeringsåret 2008 får insättningar i IPS-systemet dras av från skatten till ett belopp om högst 12 000 kronor. Avdragsrätten är kopplad till förvärvsinkomsterna antingen taxeringsåret eller året innan. Om pensionspremierna något år är högre än det högsta tillåtna avdragsbeloppet, får överskottet dras av nästa taxeringsår efter avdragen för det året.

Under spartiden betalar spararen en avkastningsskatt på 15 procent. Skatten måste betalas oberoende av om värdet på medlen har minskat eller stigit. IPS-systemet får man byta pensionsbolag eller placera om pengarna utan skattepåföljder. Ingen egendomsskatt tas ut på pengarna på sparkontot vid byte. I motsats till pensionssparande tillåter IPS att någon annan än en nära anhörig kan vara förmånstagare till de sparade medlen vid dödsfall.

Pensionssparande har ökat i popularitet i Sverige, delvis tack vare IPS. I slutet av 2007 sparade 1,5 miljoner svenskar i IPS. Det är cirka 73 procent av de cirka två miljoner som sparade i frivilliga individuella pensionssystem. Antalet IPS-sparare har nästan fördubblats sedan systemet infördes, samtidigt som allt färre sparar i pensionsförsäkring.

I takt med att allt fler IPS-sparar har premieinkomsterna ökat. År 2008 var de uppe i 4,8 miljarder kronor och genomsnittsvärdet för ett IPS-konto var 31 000 kronor. Samma år placerade kontoinnehavarna i snitt 250 kronor i månaden på sina konton.

Av det ökade IPS-sparandet kan man sluta sig till att konsumenterna är medvetna om IPS-systemet och ser det som ett bra sparnalternativ. Att IPS-avdragen är så låga i jämförelse med individuell pensionsförsäkring kan hänga samman med att systemet är så nytt. Den som började pensionsspara för drygt femton år sedan hade bara pensionsförsäkringar att tillgå. Däremot kan IPS-kunderna vara yngre och hör på grund av sin ålder till de lägre inkomstgrupperna och sparar därför mindre. IPS konkurrerar alltså inte med stora besparingar utan snarare med det stora antalet kunder.

IPS-kunder kan välja om medlen via ett fondbolag ska gå in på placeringskonton eller insättningskonton i bank. Bankinsättningarna har varit låga jämfört med fondandelarna

som är avgjort störst (83 procent av det totala värdet i slutet av 2008). Bankinsättningarna står för cirka 11 procent och andra placeringsobjekt för ungefär 6 procent. I slutet av 2008 var värdet av förmögenheten i IPS-systemet 49 miljarder kronor. Sommaren 2007 var värdet som högst 66 miljarder kronor.

Storbritannien

Frivilliga pensionssystem, det vill säga arbetspension och pensionsfonder är användas till att lösgöra sig från systemet *Second State Pension* (S2P), det vill säga *contracting out*, eller till att frivilligt pensionsspara utöver den obligatoriska inkomstrelaterade pensionen. Det offentliga kompletterande pensionskyddet S2P kan ersättas med ett arbetsgivarbundet privat pensionssystem (*Occupational Pension Scheme*), individuella pensionssystem (*Personal Pension Scheme*) eller andelspensionssystem (*Stakeholder Pension Scheme*). Andra kompenserande system kan vara bundna till arbetsmarknadsavtal eller till en hel bransch eller en yrkesgrupp. Offentligt anställda har ett eget kompletterande pensionssystem för S2P. Ungefär hälften av löntagarna i landet hör till de arbetsgivaranknutna kompletterande systemen och 90 procent av dem ersätter samtidigt den lagstadgade tilläggs pensionen.

De system som ersätter statens kompletterande pensionssystem (tilläggs pension) ska i princip kunna erbjuda pensionsskydd på minst samma nivå som det lagstadgade kompletterande systemet. De socialförsäkringspremier och rättigheter (*protected rights*) som hör ihop med S2P-systemet förs över till det kompletterande systemet. De ska hållas isär från andra premier som betalas in och senare i sin helhet användas till att köpa en kompletterande pension. Om det är meningsfullt eller inte att ta sig loss från det statliga systemet beror på varje skattskyldigs individuella förhållanden och de återstående åren i arbete. Vanligen lönar det sig bättre för personer med mycket låga inkomster och nära till pensionsåldern att vara kvar i det statliga kompletterande systemet än att ta sig loss.

Privata tjänstepensioner drivs av arbetsgivarna själva eller köps av eller tjänsteleve-

rantörer. De kan vara förmånsrelaterade (*defined benefit, DB*) eller premiebaserade (*defined contribution, DC*). De förmånsrelaterade systemen dominerar, men trenden går mot premiebaserade. Privata pensionsfonder tillhandahålls av försäkringsbolagen, men också av bland annat banker och placeringsfonder. Då är pensionen alltid baserad på premier.

Andelspension (*Stakeholder Pension Scheme*) infördes i Storbritannien 2001. Det är ett viktigt instrument i ansträngningarna för att öka pensionssparandet. Den är en frivillig, personlig och premiebaserad kompletterande pension och tanken har varit att den ska vara en kostnadsmässigt fördelaktig och flexibel pensionslösning. Andelspensionen vänder sig särskilt till låg- och medelinkomsttagare och de som inte har möjlighet att gå med i det arbetsgivaranknutna systemet eller för vilka övriga personliga kompletterande pensioner har varit alltför dyra. Målgruppen består av anställda vid små och medelstora företag, företagare, deltidsanställda och personer kortvariga anställningar.

Andelspensionen kan ersätta den lagstadgade kompletterande S2P-pensionen och sparandet stöds via skattesystemet. Vid pensionsreformen 2006 avskaffades inkomstgränserna. Numera kan också de som ingår i tjänstepensionssystemet spara skattesubventionerat utan inkomstgränser för andelspension eller för någon annan frivillig individuell pension.

Arbetsgivare med minst fem anställda som inte själva ordnad med kompletterande pensionsskydd för alla sina medarbetare är skyldiga att ordna med någon tjänsteleverantör för sina arbetstagare. Medarbetarna kan också välja någon annan tjänsteleverantör än den som arbetsgivaren erbjuder. De försäkrade kan själva välja sina placeringsobjekt om de vill. Dessutom ska arbetsgivaren se till att premiernas tas ut direkt på lönen. Däremot behöver arbetsgivaren inte betala något till medarbetarnas pensioner.

Andelspension kan tillhandahållas av en godkänd institution som tillhandahåller finansiella tjänster. För att öka konkurrensen får kunderna byta tjänsteleverantör mot överföringsavgifter. Alla som tillhandahåller andelspensioner måste ha en standardmöjlighet

för investering där sparmedlen kan placeras, om kunden inte anger något annat alternativ.

Försäkringspremierna kan betalas vid en tidpunkt som kunden väljer och storleken på premierna får ändras. Det bildas en pensionsfond för premierna och efter pensioneringen köps pensionen med fondmedlen. Inbetalningarna får fritt avbrytas och återupptas. Vid byte av arbete kan andelspensionen flyttas över på någon annan tjänsteleverantör. Det är inte tillåtet att ta ut något ur fonden före pensioneringen.

Vid andelspensionssparande beskattas inte placeringsobjektet. Premierna får investeras på nytt i någon fond eller kombinationsfond. Pensionsspararen kan själv välja vad medlen ska investeras i. Tjänsteleverantören har en färdig investeringsplan om spararen inte själv vill fatta investeringsbesluten.

Under spartiden får andelspensionen flyttas över till något annat personligt pensionssystem. I vissa fall får medlen föras över till ett utländskt pensionssystem. Ett villkor är då att det utländska systemet också i det land där det finns betraktas som ett pensionssystem och är godkänt av skattemyndigheterna. I stadgarna måste det vara inskrivet att minst 70 procent av de överförda medlen används till inkomster för de skattskyldiga under deras levnadstid och förmånerna får inte betalas ut innan de skattskyldiga har uppnått normal pensionsålder. Vidare måste systemet vara öppet för alla tjänsteleverantörer och de är skyldiga att lämna de uppgifter till skattemyndigheterna som föreskrivs närmare i lag.

Målgruppen hör till de inkomstgrupper som ofta har mycket små eller inga besparingar alls. I målgruppen ingår relativt sett fler arbetslösa. Så de befintliga besparingarna är med stor sannolikhet likvida och följaktligen inte bundna för pensionsåldern. En möjlig och likvid sparform är då att placera pengarna på ett individuellt sparkonto (*Individual Savings Account, ISA*).

Med de inbetalda medlen måste spararna köpa pension i åldrarna 50–75 år. Från och med 2010 höjs den lägsta åldersgränsen till 55 år. Fonden kan upplösas innan pensionen köps inom de lägsta och högsta gränser som sätts av skattemyndigheterna. Vid pensioneringen får man skattefritt ta ut 25 procent på en gång av värdet på fonden. Möjligheten att

ändra premierna och den procentuella andelen administrativa kostnader av fondens värde medverkar sannolikt till att andelspension är ett meningsfullt alternativ för målgruppen, eftersom de som ingår där sannolikt någon gång vill ändra storleken på premien. I och med att andelspensionen ersätter det lagstadgade pensionssystemet måste man med pensionsmedlen skaffa ett livslångt annuitetssystem för 75 års ålder. Det innebär antingen en jämnstor pension, en pension som stiger med ett visst belopp årligen, en pension som är bunden till de investerade medlen eller en indexbunden pension. I stället för annuitet kan pengarna också placeras i ett nytt ASP-system (*Alternatively Secured Pension*). Om det finns kvar medel i ASP-systemet när investeraren avlider går de till pension för arvingarna.

För de administrativa kostnaderna för andelspensionen får ett arvode som har ett tak tas ut. Sedan den 1 april 2005 har det varit 1,5 procent av värdet på den försäkrades fond de första tio åren och därefter 1 procent. Tidigare var arvodet bara 1 procent, men det måste höjas tjänsteleverantörerna inte ville sälja system på grund av den stränga begränsningen. Begränsningen fick ännu större betydelse när den procentuella andelen avbrott var större än beräknat och följaktligen blev det tjänsteleverantörerna som nästan helt fick stå för kostnaderna. Med en större procentuell avgift i början vill man gardera sig för extra kostnader vid avbrott i systemet i den första fasen.

Avgiften ska täcka normala verksamhetskostnader och allmän rådgivning. Avgiften för individuell rådgivning avtalas särskilt med den försäkrade. Med hjälp av en enkel kostnadsstruktur vill man underlätta jämförelser av de relativa kostnaderna för institutioner som tillhandahåller andelspensioner.

De försäkrade får välja tidpunkten för att betala försäkringspremierna, antingen regelbundet med jämna mellanrum eller som engångsbetalning. Det lägsta beloppet är 20 pund. Storleken på premierna får ändras och system bytas utan extra kostnader. Inbetalningarna får avbrytas och återupptas utan extra kostnad. Om arbetsgivaren tar ut premierna, får beloppet bara ändras en gång per halvår.

Även om andelspensionerna särskilt har tagits fram för låg- och medelinkomsttagare, har man inte lyckats öka pensionssparandet på önskat sätt. Det komplicerade pensionssystemet är förvirrande och det har inte blivit bättre av att nya instrument för pensionssparande har introducerats.

År 2006 var den årliga premien för löntagares andelspensionskonton 1 840 pund om året och där ingick både arbetsgivarens avgift och löntagarens premie. Systemet bestod av 1,5 miljoner personer och ungefär hälften av dem tjänade under 20 000 pund om året. En tredjedel är kvinnor.

Storbritannien har också försökt stödja individuellt pensionssparande genom långsiktiga sparinstrument. I dessa fall kan skillnaderna mellan pensionssystemet och annat sparande vara otidliga. Individuella sparkonton som ISA-systemet bygger dock på pensionspolitiska mål och syftet är att motivera låginkomsttagare att spara. Andra mål är att stödja den ekonomiska tillväxten och diversifiera finansmarknaden.

ISA är befriat från personliga skatter (skatt på inkomst och reavinst). ISA ersatte PEP (*Personal Equity Plan*) och TESSA (*Tax-Exempt Special Savings Account*) den 6 april 1999. En av de bärande principerna är att skatteincitamenten är lika för alla former av sparande. I systemet får investeraren fritt bestämma hur pengarna ska investeras och på så sätt påverka relationen mellan risk och avkastning. Premierna betalas in på ett ISA-konto efter skatt på inkomsterna och uttag är skattefria (den så kallade TEE-principen). Beskattningen av ISA var tidigare rättvisare än av andelspensionsfonderna eftersom staten utöver befrielse från personskatt betalade en skattegottgörelse på 10 procent till ISA-fonderna på utdelning av fondmedel som var registrerade i Storbritannien. Gottgörelsen avskaffades 2004.

För att få ett individuellt sparkonto ska man vara arton år och brittisk medborgare. En del statligt anställda i utlandet (bland andra diplomater och armépersonal) har rätt att anlita ISA. Fram till 2008 fanns det ett så kallat maxi-ISA och ett mini-ISA. I april 2008 avskaffades indelningen och i stället infördes en kontantdel (*cash ISA*) och en investeringsdel (*stocks and shares ISA*). I kon-

tantdelen är det högsta årliga investeringsbeloppet 3 600 pund och i investeringsdelen 7 200 pund. Det sammanlagda årliga beloppet får dock vara högst 7 200 pund.

De individuella ISA-sparkontona tillåter effektiva investeringar antingen i kontanter (*cash ISA*) eller aktier och andra värdepapper (*stocks and shares ISA*). I det senare fallet de försäkrade investera i bland annat aktier, obligationslån som emitteras av företag, placeringsfonder och statliga obligationer. Investeraren får välja placeringsobjekt och nivån på förhållandet mellan risk och avkastning. Med ett omfattande investeringsutbud har man velat minska kostnaderna för finansinstituten. Genom konkurrens minskar kostnaderna när tjänsteleverantörerna är många och möjliggör samtidigt att det finns flera produkter som lämpar sig för låginkomsttagare.

I kontant-ISA får också 16-åringar investera, men i övrigt går åldersgränsen vid arton. Däremot finns det ingen övre åldersgräns för investerarna. Följaktligen kan 75-åringar som tror sig leva länge men inte längre kan investera i individuella pensionssystem dra nytta av skattefördelarna med sparande. Vidare krävs det att investerarna ska vara stadigvarande bosatta i Storbritannien eller vara statliga utsända arbetstagare i utlandet.

ISA-konton behöver inte uppges i beskattningen. Räntorna på kontantinsättningar i kontantdelen är skattefria, medan skatten är 20 procent på kontantinsättningar i investeringsdelen. Ingen kapitalskatt (*Capital Gains Tax*, *CGT*) tas ut på värdestegringar på aktier och andelar och förluster på ISA får inte dras av på andra vinster.

På vissa villkor får medlen på individuella sparkonton utan skattepåföljder flyttas till ett annat system som är godkänt av myndigheterna. Den gamla kontantdelen kan då omvandlas till investeringsdel, men en investeringsdel får inte omvandlas till kontantdel. Dessutom måste överföringarna alltid ske direkt mellan tjänsteleverantörer. Rätten att ta ut överföringsavgifter är inte begränsad.

För att förbättra konsumentskyddet har en så kallad CAT-standard tagits fram för de olika instrumenten för ISA-kontona. Förkortningen kommer från rättvis kostnad (*fair charge*), lättillgänglighet (*easy access*) och anständiga regler (*decent terms*). Standarden

underlättar användningen av ISA-systemet och identifieringen. Ett CAT-standardiserat ISA-system garanterar att villkoren inte ändras utan förvarning, åtminstone inte ogynnsamt. Isa är ett enkelt sätt att med skattefördelar investera i aktier och möjliggör också investeringar i kontanter eller livförsäkring.

Från likviditetssynpunkt är ISA-kontona fördelaktigare än andelspensioner eftersom medlen på ISA-kontona får tas ut när som helst utan skattekostnader. Jämfört med andelspensioner är ISA ett fördelaktigare alternativ (när avkastningsgraderna antas vara densamma) eftersom det inte tvingar investerarna att avstå från möjligheten att i förekommande fall använda sparmedlen tidigare, vilket inte är möjligt vid andelspension.

Investerarna får välja hur de tar ut förmåner ur fonden. Hela fonden kan tas ut på en gång eller så kan de köpa annuiteter med regelbundna månadsinkomster. Dessutom är ISA-kontona fullt likvida eftersom det inte finns någon minimitid för sparandet och uttagen från kontot inte är tidsbundna. Man kan alltså ta ut medel från kontona när som helst utan att betala skatt.

Likviditeten lockar investerarna att välja ISA-konton framför andelspensioner. Men med avseende på en långsiktig investeringsstrategi har likviditeten ingen stor betydelse.

Storbritannien har planer på att införa reformer i pensionssystemet från och med 2012. Regeringen har föreslagit en lågkostnadsmodell för privata pensionskonton, Personal Accounts. Alla arbetstagare som är minst 22 år gamla och inte ingår i något arbetsgivaranknutet pensionssystem överförs automatiskt till det nya kontosystemet. I modellen måste de betala 4 procent av bruttointkomsterna för inkomströskeln (5 035 pund) och en högre inkomströskel (33 540 pund). Arbetsgivaren betalar in 3 procent av samma lönebelopp som arbetstagaren. Dessutom ökar kontot med 1 procent tack vare statens skattelättnad. Det ska inte vara obligatoriskt att gå med och man kan gå ut ur systemet om arbetsgivaren ansluter hela sin personal till ett arbetsgivaranknutet pensionssystem på minst samma nivå. Också företagare och personer utanför arbetslivet har rätt att gå med i kontosystemet.

Irland

Irland skattesubventionerar investeringar i *Retirement Annuity Contract* (RAC) och *Personal Retirement Savings Account* (PRSA). RAC får tillhandahållas av försäkringsbolag och är öppna för de skattskyldiga som inte hör till något arbetsgivaranknutet system.

PRSA är ett individuellt pensionssparkonto som kan öppnas i försäkringsbolag, kreditinstitut eller investmentbolag. Syftet är att motivera människor att spara för sin pensionering. PRSA ingår i de så kallade premiebaseade pensionssystemen och avser att vara ett flexibelt personligt extra pensionsskydd som inte är beroende av personens ställning på arbetsmarknaden. Systemet infördes 2002 genom ett tillägg till pensionslagarna (*Pensions Amendment Act*) om individuella konton för pensionssparande. Sedan 2003 är arbetsgivarna skyldiga att erbjuda medarbetarna möjligheten att få PRSA via arbetsplatsen. Arbetsgivarna är skyldiga att förmedla för PRSA-konton, men de behöver inte skaffa konton för sina medarbetare. Däremot kan de frivilligt skaffa PRSA-konton till sina medarbetare och betala pensionsavgifter och få skattelättnader för dem.

Den finns en procentuell övre gräns för skatteavdrag för PRSA-sparande utifrån spararens årliga inkomster. Den procentuella andelen ökar med åldern. För personer under 30 år är andelen 15 procent och för personer över 30 år är den 30 procent. Den minsta tillåtna insättningen är 300 euro om året, men det finns ingen övre gräns.

Arbetstagarna kan också välja någon annan tjänsteleverantörs PRSA-konto än arbetsgivaren. Då har arbetsgivaren ingen skyldighet att dra av premien på lönen och betala in den till PRSA-leverantören. I sådana fall betalar arbetstagarna själva in pengarna direkt till sin tjänsteleverantör.

Kontot baserar sig på ett personligt avtal mellan individen och en auktoriserad tjänsteleverantör. När spararen byter jobb får PRSA fritt föras över utan sanktioner. Inbetalningarna kan utökas, minskas eller avslutas utan extra straff. Det kostar ingenting att byta PRSA-mäklare och pengarna på kontot får föras över till ett annat PRSA-konto utan

skattepåföljder. Det är dock tillåtet att begränsa antalet överföringar och leverantören kan kräva att det finns ett minimibelopp på kontot innan pengarna får flyttas.

I andra arbetsgivaranknutna eller lagstadgade system får medlen flyttas över till PRSA utan skattepåföljder om personen har varit medlem i högst femton år eller systemet har avvecklats eller personen bytt arbete. Medlen på ett PRSA-konto får flyttas över till ett arbetsgivaranknutet eller ett lagstadgat pensionssystem enligt respektive regler.

Pensionskontona har ingen statsgaranti. Utvecklingen beror på avkastningen från de valda investeringsfonderna och i princip kan de sparade medlen gå förlorade. Den som har ett PRSA-konto kan betala in pengar också efter pensioneringen fram till 75 års ålder.

Normalt kan man börja ta ut PRSA-pengar mellan 60 och 75 års ålder. I vissa fall går det att ta ut medel redan tidigare, till exempel om spararen blir pensioner vid 50 års ålder eller senare eller inte fortsätter att förvärvsarbeta på grund av någon allvarlig sjukdom eller arbetsoförmåga. Avtalen innehåller regler som hindrar att fördelarna med PRSA-medlen utnyttjas indirekt redan innan den första möjliga uttagstidpunkten.

Vid pensionering kan man fritt ta ut 25 procent av värde på fonden på en gång. Övriga uttag beskattas enligt de normala inkomstskattereglerna (PAYE). Vid dödsfall förs fonden på kontot över direkt till förmanstagaren och blir dennes egendom. Då tas ingen inkomstskatt ut, men arvsskatt ska betalas på normalt sätt.

Det finns två typer av PRSA-investeringskonton: standard PRSA (*standard PRSA*) och fritt PRSA (*non-standard PRSA*). Investeringarna via standardalternativen är begränsade till investeringsfonder (*pooled funds*) och tillfälliga kontantmedel. I det fria PRSA finns det fler investeringsmöjligheter. I standardalternativet får den administrativa delen inte vara större än 1 procent av kontomedlen eller 5 procent av inbetalningen. I det fria alternativet får tjänsteleverantörerna fritt bestämma kostnadsersättningarna. Men i alla PRSA-alternativ har kostnaderna legat kvar på samma nivå. Man har således kunnat pressa kostnaderna genom konkurrens mellan tjänsteleverantörerna.

USA

Pensionssystemet i USA kan beskrivas med en trepelarmodell. I den första pelaren ingår en socialtrygghetspension, i den andra de arbetstagarstödda alternativen (tjänstepensioner) och i den tredje IRA-sparande (*Individual Retirement Arrangement*) som kan kallas en sparförsäkring.

IRA-systemen fungerar alltid på marknadens villkor och de tillhandahålls av livförsäkringsbolag, men också av finansinstitut och av vissa arbetsgivare och fackföreningar. Man kan investera högst 5 000 dollar om året i IRA och utbetalningarna får vanligen börja efter 59,5 års ålder.

Det finns tusentals tjänsteleverantörer på den amerikanska marknaden. Sparmedlen får flyttas från arbetsgivarstödda system till IRA-system och vice versa utan skattepåföljder. Dessa så kallade *rollover*-betalningar är skattefria och skatt betalas först när pension tas ut ur det nya systemet.

IRA-systemen är premiebaserade privata pensionssystem med skattefördelar och är i de flesta fall oberoende av arbetsgivaren. Arbetstagarna kan självständigt spara en del av sina inkomster i dem för den kommande pensionen. Skattefördelarna kommer av att pensionsspararna har rätt att till ett visst belopp göra avdrag för IRA-investeringarna i beskattningen och att skatterna betalas först när pension tas ut. Då har medlen hunnit växa skattefritt i ISA-systemet. Alla som under taxeringsåret har förvärvs- eller näringsinkomster och inte fyller 70,5 år före årets slut har rätt att spara i IRA. Vanligen är det bara arbetstagare som betalar till IRA, men i SEP-IRA och SIMPE-alternativen kan också arbetsgivaren vara med.

IRA-systemen kan vara antingen ett IRA-konto i ett finansiellt institut (*Individual Retirement Account*) eller ett IRA-annuitetsavtal i ett livförsäkringsbolag (*Individual Retirement Annuity*). Också arbetsgivarna och fackföreningarna kan inrätta stiftelser som tillhandahåller IRA-alternativ (*Employer and Employee Association Trust Accounts*).

Som regel kan man börja ta ut IRA-medel utan negativa skattepåföljder när man har fyllt 59,5 år. Undantag från regeln är bland annat betalningar från IRA-medel till sjuk-

försäkring vid arbetslöshet och för sjukkostnader. Sedan 1997 har man också fått ta ut medel för att köpa sin första bostad.

Det vanligaste IRA-alternativet är vanligt IRA (*regular IRA*) som alla förvärvsarbetande skattebetalare under 70,5 år har rätt att ansluta. År 2008 var det årliga investeringstaket 5 000 dollar och avdragsrätten före skatt beror på om personen ingår i ett arbetsgivarsubventionerat pensionssystem eller inte. Ensamboende utanför dessa system har rätt att få avdraget på 5 000 dollar till fullt belopp, medan avdraget för äkta makar, om den ena eller båda är med, går efter de korrigerade bruttointkomsterna.

Vanligt IRA ändrar tidsstrukturen i beskattningen så att skatten på de influtna medlen (inklusive kapitalvinster, utdelning och ränta) ska betalas enligt en skatteskala först när medlen tas ut, det vill säga tidigast vid 59,5 års ålder. Om utbetalningar görs tidigare tas en uttagsavgift på 10 procent ut.

Kontoinnehavaren måste börja ta ut medlen vid senast 70,5 års ålder och får inte göra några nya investeringar efter det.

Genom *Taxpayer Relief Act* från 1997 tilläts de så kallade Roth IRA-systemen (*IRA Plus*, *IRA Super*). Där avviker skattefördelarna från de normala IRA-systemen genom att inga skatteavdrag beviljas när pensionsinvesteringar görs, medan pensionsinkomsten däremot är skattefri när den tas ut. En annan viktig skillnad är man kan fortsätta spara efter 70,5 års ålder och behöver då inte ta börja ta ut pensionen. Roth IRA vänder sig huvudsakligen till medelinkomsttagare som ingår i de arbetsgivaranknutna systemen (401(k), 403(b), 457) och till unga skattebetalare i de lägre skatteklasserna. Alla förvärvsarbetande skattebetalare har rätt att spara i Roth IRA. I motsats till vanligt IRA är det årliga investeringstaket kopplat till inkomsterna.

Roth IRA-investeringarna växer skattefritt i fonderna. Den största fördelen för investeraren är att uttagen är skattefria. I motsats till vanligt IRA och de arbetsgivaranknutna systemen beskattas inte utdelning eller kapitalvinster. Som motvikt är Roth IRA-investeringar inte avdragsgilla, utan de finansieras med inkomsterna efter skatt.

En annan skillnad mot vanligt IRA är att extra investeringar får göras efter 70,5 års ål-

der och kontoinnehavaren är inte skyldig att ta ut medlen i den åldern.

Andra IRA-alternativ är *Spousal IRA* (äktas makars IRA-sparande), *Educational IRA* (IRA-sparande för att utbilda barnen), *SEP-IRA* (*Simplified Employee Pensions*, IRA-sparande för småföretagare och självsysselsatta som med relativt liten administration medger arbetsgivares avdragsgilla investeringar på SEP-konton för arbetstagare), *SAR-SEP IRA* (*Salary Reduction Simplified Employee Pension*, pensionsskyddssparande för småföretag med färre än 25 anställda) och *SIMPLE IRA* (*Savings Incentive Match Plans for Employees*) som huvudsakligen vänder sig till företag med färre än hundra anställda och som inte är med i något annat pensionsprogram.

Sammanfattning av de utländska systemen för pensionssparande

Administrativa kostnader

Det finns inga jämförbara uppgifter om de administrativa kostnaderna för frivilligt pensionssparande och långsiktigt sparande. Dessutom är begreppet administrativa kostnader inte entydigt. I vid bemärkelse klassas alla kostnader som minskar avkastningen som administrativa. Då ingår bland annat kostnader för marknadsföring utöver kostnaderna för den egentliga administrationen.

Kostnaderna för att förvalta pensionssparande kan variera stort mellan tjänsteleverantörerna. I en jämförelse låg tjänsteleverantörernas totala kostnader av sparbeloppet mellan 10 och 28 procent. I till exempel Sverige var kostnaderna cirka 15 procent av sparbeloppet mot 20–25 procent i Storbritannien.

I *Tyskland* är skattestödet till IPA-systemet villkorat och innebär att inlösnings- och förvaltningsarvodena måste delas jämnt över minst tio år eller alternativt tas ut i fasta procentuella andelar av investerarnas inbetalningar.

Genom ett tak på kostnaderna har man efterställt ett alternativ som även lämpar sig för låginkomsttagare. Målet har varit att förenkla kostnadsstrukturen för att det ska vara lättare att jämföra olika produkter med varandra.

Storbritannien har satt ett tak för kostnaderna för vissa subventionerade pensionsprodukter. Vid andelpensioner är den övre gränsen för administrativa kostnader 1,5 procent av sparmedlen de första tio åren och 1 procent av medlen därefter. Vid övriga personliga pensionsprodukter har de administrativa kostnaderna minskat med ungefär en tredjedel sedan 1999 och ligger nära nivån för andelpensioner. Den årliga premien för livsförsäkrings-IRA får inte vara mer än tre procent av värdet på fonden. Vid utbetalningarna måste investeraren få ut minst så mycket som arvoden har kostat. Vid aktie-ISA får den årliga förvaltningsavgiften inte vara mer än en procent. Vid kontant-ISA uppstår inga kostnader, om det inte ingår extra tjänster.

I *Irland* är standard PRSA kostnaderna begränsade och det har också begränsat kostnaderna för det fria PRSA. Liknande tak finns också i de nya eller reviderade systemen för kompletterande pensionssystem i en del länder.

I sina beräkningar av ersättningsnivån för pensioner räknar EU:s socialpolitiska kommitté med administrativa kostnader på 0,5 procent. På sikt minskar pensionsbeloppen på privata konton avsevärt av de administrativa kostnaderna. En administrativ kostnad på en procent minskar pensionen med cirka 20 procent vid full arbetskarriär.

Rätten att överföra pensionsmedel

I ett internationellt perspektiv är det mycket vanligt att frivilliga individuella produkter för långsiktigt sparande och pensionssparande tillhandahålls av försäkringsbolag, men också av andra, till exempel bolag som förvaltar investeringsfonder eller andra finansiella institut, vanligen banker. När tjänsteleverantören är någon annan än ett försäkringsbolag är det vanligt att medlen investeras ett kontobolag som inrättas för att placera pensionsmedlen och vanligen kan jämföras med fond.

I de flesta medlemsstater kan medlen utan skattepåföljder flyttas över till ett annat system. Medlen på konton för individuellt pensionssparande och långsiktigt sparande får flyttas ibland annat Belgien, Danmark,

Frankrike, Irland, Polen, Storbritannien (andelpension), Sverige (IPS och pensionsförsäkringar), Tyskland (subventionerade investeringsformer) och USA (401 (k) och IRA-alternativ). I USA är överföringar mellan IRA-systemen och så kallade rollover-betalningar till arbetsgivarsubventionerade system skattefria. I ett av IRA-systemen får man bara göra en överföring eller rollover-betalning om året. I Storbritannien får inga överföringskostnader tas ut för andelpensioner när pensionsspararen vill byta tjänsteleverantör.

I Norge och Sverige får man byta tjänsteleverantör utan skattepåföljder vid pensionsförsäkring. I Danmark får man byta tjänsteleverantör när man byter lobb om de fonderade medlen är personliga. Överföringen kan göras så att själva systemet flyttas till en annan tjänsteleverantör eller, som till exempel i Sverige vid frivillig pensionsförsäkring, att bara försäkringens fribrevsvärde eller återköpsvärde förs över.

Överföringsrätten är begränsad i lagstiftningen på olika sätt. Syftet är att minimera skadan av överföringen för tjänsteleverantören. I Österrike får besparingarna föras över först efter tio års sparande. Ofta tas det ut en avgift för överföringskostnaderna. Men inte alla system tillåter överföringar. I sådana fall är investeringsbeslutet slutgiltigt och livslångt och det kan vara en spär för de skattskyldiga. I de flesta fall är överföringsrätten hårt sanktionerad när det gäller livslånga pensioner.

I *Sverige* har IPS-pensionssparande fått flyttas mellan tjänsteleverantörerna utan skattepåföljder så länge systemet har funnits, det vill säga sedan 1994. Rätten gäller dock inte tjänsteleverantörer i utlandet. Dessutom har skattelagstiftningen sedan 2000 tillåtit överföringar mellan svenska livsförsäkringsbolag och även mellan livförsäkringsbolag och IPS-institut utan att skattepåföljder realiseras, om försäkringstagaren och försäkringsbolaget avtalar om överföringen. Ett flertal bolag har också tillåtit överföring av försäkringar.

I en utredning (*Finansmarknadsutredningen*, SOU 2000:11) säger finansdepartementet att försäkringstagarnas begränsade möjligheter att flytta sina försäkringsbesparingar negativa följer som inverkar på konkurrensen.

Den bristande överföringsrätten är i sista hand till skada för försäkringstagarna. Problemen gäller överföringar mellan försäkringsbolagen och möjligheterna att byta till ett annat pensionssparande. De skattemässiga hindren för överföring av försäkringar undanröjdes den 1 januari 2000 (Prop. 1998/99:87, *försäkringsrörelseformen*). Kriterierna ingår i 58 kap. 4—16 § inkomstskattelagen (*inkomstskattelagen* 1999:1229, IL). I december 2005 gav finansdepartementet ut en promemoria som förslår större överföringsrätt för pensionssparprodukter. Den avtalsbaserade överföringsrätten varierar stort mellan bolagen, sägs det i promemorian. Kostnaderna kan ha varit så höga att de hindrar en effektiv verksamhet på marknaden.

Försäkringstagarnas rätt att flytta över sin försäkring utvidgades genom lagstiftningsåtgärder genom en proposition från 2006 (Prop. 2006/07:26; lag 2007:122 och 2007:123). Den kompletterande lagstiftningen i propositionen gäller livförsäkringar med sådana sparelement (sparbelopp) som gör att rätten till återköp eller överföring existerar genom privaträttsliga bestämmelser. Vid den här typen av försäkringar ska försäkringsbolaget alltid se till att det av försäkringsavtalet framgår återköp eller överföring av försäkringen är tillåten (FAL 11:5.2). Dessutom ska försäkringsbolaget se till att de närmare villkoren för återköpet eller överföringen framgår av försäkringsavtalet (försäkringsrörelselagen 7:19 a, FRL). Överföringen ska göras så snart som möjligt (FRL 7:19 b). Huvudregeln är att värdet på en försäkring vid en överföring bestäms enligt samma fördelning och principer som skulle ha gällt för försäkringen vid försäkringsfall, om inte en avvikelse är försvarlig med hänsyn till det kvarvarande försäkringstagarkollektivets rätt till återbäring, eller försäkringsbolagets ekonomiska situation (FRL 12:6:2.1).

I början av juli 2007 införde Sverige privaträttsliga bestämmelser som tillåter att värdet på en privat försäkring återköps och senare flyttas till ett annat livsförsäkringsbolag. Lagen grundar sig på försäkringsavtalslagen (2005:104, FAL) och säkerställer absolut rätt till återköp oberoende av vad det står i försäkringsavtalet, om ingenting annat följer av försäkringens art eller skattelagstiftningen.

Rätten till överföring gäller avtal som ingås efter att lagen har trätt i kraft och i princip de gamla avtal som har återköpsrätt. Försäkringstagaren ska alltid informeras om återköpsrätten innan ett avtal ingås. Syftet är att förbättra konkurrensen inom de befintliga försäkringarna.

Återköpsrätten gäller också de pensionsförsäkringar som ingår i inkomstskattelagen, även om livsfallsförsäkring som regel fortfarande inte får återköpas eller flyttas. Återköp och överföring är tillåtna om det finns särskilda skäl till det, men då krävs en fullständig hälsoutredning av försäkringstagaren.

Kostnaderna för överföringen skrivs vanligen in i försäkringsavtalet. Konsumenternas kostnader för överföringen måste motsvara försäkringsbolagets kostnader för överföringen och utgifterna för försäkringar som inte har avskrivits (FRL 12:6:2.2). Här bör det noteras att överföringsrätten också gäller tjänstepensionsförsäkring. Finansinspektionen har kraftfullt talat för en utvidgning av överföringsrätten.

I Norge har livförsäkringar kunnat flyttas sedan 1991. Rätten gäller både individuella försäkringar och gruppförsäkringar. Dessutom gäller den försäkringar som gällde när lagen trädde i kraft. Rätten avser ett garanterat värde på försäkringen. Värdet består av gottgörelser enligt beräkningsräntan och extra kundgottgörelser. Överföringsrätten har utnyttjats i begränsad omfattning och det har inte varit särskilt svårt att realisera investeringarna vid överföringar.

1.3 Marknaden

I Finland ökade hushållens finansiella förmögenhet utan avbrott 2003—2007 tills trenden vände det första kvartalet 2008 på grund av den internationella finanskrisen. I slutet av 2008 uppgick hushållens finansiella förmögenhet enligt förhandsuppgifter till cirka 120 miljarder euro. I slutet av 2007 var de 10 miljarder euro mer (tabell). Osäkerheten på investeringsmarknaden och det sjunkande marknadsvärdet på aktier har varit bidragande faktorer till utvecklingen. Dessutom har hushållen flyttat sina tillgångar från riskutsatta till säkrare objekt.

Tabell: **Hushållens finansiella tillgångar, miljarder euro**

Tids-period	Insättningar	Försäkringsteknisk ansvarskuld	Noterade aktier	Fondandelar	Övriga	Tillsammans
2009*	70,2	38,8	14,2	9,5	6,9	139,5
2008	70,2	39,0	15,0	9,3	6,7	140,3
2007	62,6	41,6	27,2	18,2	5,9	155,5
2006	55,9	39,9	27,1	18,0	6,1	146,9
2005	54,8	37,3	22,7	13,2	4,5	132,7
2004	51,5	33,8	18,8	9,2	4,1	117,4

*1. kvartalet

Källa: Finlands Bank

I hushållens finansiella förmögenhet ingår deras insättningar, noterade aktier, investeringar i placeringsfonder, masskuldebrev och försäkringsbesparingar. Värderingen av aktier spelade en stor roll för det totala värdet på den finansiella förmögenheten. I försäkringsbesparingarna ingår privatpersoners sparlivförsäkringar och individuella pensionsförsäkringar.

Hushållen visar större intresse för insättningar, men också för andra spar- och placeringsobjekt, till exempel fondinvesteringar, aktier och försäkringssparande. En bidragande orsak är att utbudet på nya investeringsprodukter har ökat och att förmögenheten och inkomsterna har stigit. Också oro för hur pensionsskyddet ska räcka till motiverar människor till individuellt pensionssparande. Dessutom har arven blivit större och förmögenheten placeras ofta också i värdepapper.

I Finland spelar insättningarna fortfarande en stor roll för hushållens finansiella förmögenhet och de har ökat i takt med osäkerheten på finansmarknaden och ligger nu ungefär 65 miljarder euro. I slutet av året var investeringarna i placeringsfonder cirka 15 miljarder euro. Det beror dels på kursfall, dels på att investerarna visar större intresse för andra spar- och placeringsobjekt än insättningar. En mycket liten del av hushållens finansiella förmögenhet, mindre än två miljarder euro, har investerats i masskuldebrev.

Efter flera år av tillväxt stannade ökningen i aktieförmögenheten av redan hösten 2007 när aktiekurserna sjönk och fallet fortsatte hela 2008. Hushållens tillgångar i noterade aktier var knappa 20 miljarder euro i slutet av 2008. Sedan mitten av 2004 har antalet privata aktieägare minskat successivt en aning och i slutet av mars i fanns det 771 931 privata aktieägare.

Hushållens försäkringssparande har ökat stadigt sedan början av 1990-talet, men sjönk en aning 2008. Det sjunkande marknadsvärdet på aktierna gav i synnerhet utslag i en nedgång i det fondanknutna försäkringssparandet. Hushållens förmögenhet i försäkringssparande var ungefär 21 miljarder euro i slutet av fjolåret. Därav var individuellt pensionssparande drygt 6 miljarder euro och sparlivförsäkringarna knappa 15 miljarder euro.

Under flera år har hushållens konsumtionsutgifter ökat och varit större än de disponibla inkomsterna. Därmed har sparandet i hushållen minskat de senaste åren. Sparandet antas ligga kvar på en lägre nivå på grund av den svaga tillväxten i köpkraften. Samtidigt har deras skuldsättning ökat hela 2000-talet och extra mycket de fyra senaste åren. Trots den stigande skuldsättningen ligger den i Finland internationellt sett under genomsnittet. Om man jämför hushållens finansiella tillgångar med skulderna, ser man att de finansiella tillgångarna är större än skulderna. Skulder och

förmögenhet är dock inte jämnt fördelade mellan hushållen.

I Finland stöds pensionssparande skattemässigt genom frivilliga pensionsförsäkringar. Vid individuell pensionsförsäkring betalar försäkringstagaren premier till försäkringsbolaget och bolaget återbetalar dem plus avkastningen, när personen uppnår en viss ålder. Premierna för individuell pensionsförsäkring är avdragsgilla med en relativ kapitalskattesats i inkomstbeskattningen och på vissa villkor. Pensionsförsäkring med engångspremie är dock undantagen avdragsrätten, men för privatpersoner är den framtida pensionen skattefri till vissa delar.

Skattestödet till frivillig pensionsförsäkring reviderades 2005. I det nya systemet får premierna dras av och skatteförmånen beskattas med en relativ kapitalskattesats i stället för med avdrag och skatte i den progressiva beskattningen av förvärvsinkomster som tidigare. Därmed försvinner det skattestöd som beror på skatteskillnaderna mellan avdragsfasen och uttagsfasen för pensionen och vanligen gynnar höginkomsttagare. För den tid som pensionen betalas ut finns det kvar ett skattestöd som består av pensionsspararens skattefria avkastning på investeringarna efter att skatt har betalats på pensionen enligt skattesatsen för den relativa kapitalskatten. Samtidigt sänktes det högsta tillåtna beloppet för avdrag från 8 000 till 5 000 euro om året. Åldern för att få avdraget höjdes till 62 år. Den försäkrade kan göra avdrag för sina premier på frivillig pensionsförsäkring från kapitalinkomsterna till högst 5 000 euro om året.

Det köps många nya pensionsförsäkringar för på 2000-talet har det fram till början av 2009 ingåtts cirka 600 000 pensionsförsäkringsavtal. I dagsläget finns det 750 000 pensionsavtal och 600 000 har ingåtts av privatpersoner. Följaktligen har var femte vuxen finländare pensionsförsäkring.

Pensionssparprodukterna har ofta samma egenskaper som normala sparprodukter, det vill säga återbetalningen är tidsbegränsad och vid dödsfall ärver förmånstagarna besparingarna. Merparten av pensionsförsäkringarna är fondanslutna, men av alla pensionsbesparingar utgör de 40 procent. Detta betyder att största delen av spararna själva ansvarar för placeringsriskerna. Alternativet till fondpro-

dukter är inte nödvändigtvis längre en pensionsförsäkring med beräkningsränta och fast garanterad avkastning plus eventuella fondanslutna kundgottgörelser. Däremot tillhandahåller många livförsäkringsbolag så kallade räntebaserad pensionsförsäkring där räntan läggs fast årligen.

År 2002 tillsatte statsrådet en arbetsgrupp (nedan Siva-arbetsgruppen) som analyserade kostnaderna för olika produkter för långsiktigt sparande. Den lämnade sin rapport 2004. Enligt rapporten kan det hända att individuella pensionsförsäkringar och inte minst fondanslutna pensionsförsäkringar kostnadsfyller som tas ut dels av livförsäkringsbolaget, dels av till exempel fondbolaget. Det kan vidare vara svårt att jämföra produkterna och få en bild av de totala kostnaderna. Individuell pensionsförsäkring kan inte flyttas till en annan tjänsteleverantör. Ersättningsarna för pensionsförsäkringar är skattefria på grundval av dödsfallsskyddet och pensionsförsäkringsbesparingar är skattefria i arvsbeskattningen. Detta kan ha varit bidragande orsaker till att pensionsförsäkring har blivit attraktivare.

Profilen för den typiska pensionsförsäkringsspararen har förändrats på 2000-talet och antalet unga har ökat kraftigt. Andelen höginkomsttagare har minskat och enligt uppgifter från försäkringsbolagen är de nya köparna av pensionsförsäkring vanligen anställda inom industrin eller tjänstesektorn. I och med att de som pensionssparar blir allt yngre och har allt mindre inkomster, har det genomsnittliga belopp som investeras i pensionsförsäkring sjunkit. Samtidigt blir spartiden längre när spararna blir yngre. Men en längre spartid möjliggör större avkastning och sparmålet kan följaktligen nås trots lägre premier.

2 Bedömning av nuläget

2.1 Betydelsen av och bakgrundsfaktorer till individuellt pensionssparande

Frivilligt individuellt pensionssparande utgör ett komplement till det lagstadgade pen-

sionsskyddet. Ända till medlet av 1990-talet var det frivilliga, individuella pensionssparandet ganska obetydligt. En ekonomi i förändring och befolkningens åldersstruktur har ökat behovet av individuella reserver. Medborgarna kan av olika orsaker, till exempel på grund av en otillräcklig arbetshistoria, behöva komplettera sitt lagstadgade arbetspensionsskydd. Behovet att frivilligt utöka pensionsskyddet bottnar även i förändringarna på arbetsmarknaden, såsom de allt vanligare kortvariga anställningsförhållandena.

Förutsättningarna för att utveckla det individuella pensionssparandet har blivit betydligt bättre efter att man i och med pensionsreformen 2005 frångick systemet med att samordna frivilliga pensionsförsäkringar med arbetspensionerna, överförde individuella pensionsförsäkringar att omfattas av kapitalbeskattning från och med början av 2005 och slopade förmögenhetsskatten 2006. Dessa reformer har skapat ännu bättre förutsättningar än förut för en omvärld med neutralt konkurrerande sparprodukter.

Det individuella pensionssparandet har fått en betydligt större roll under 2000-talet. Antalet pensionssparare har mångdubblats och 2012 uppskattas en miljon människor, varav en stor del först har inlett sin arbetskarriär, ha ett avtal om pensionssparande. Detta innebär att pensionssparandets andel av hushållens totala sparande växer avsevärt. Medborgarnas kännedom om pensionsskyddet är dock allmänt taget bristfällig. I och med bättre förutsättningar för att konkurransutsätta långsiktigt sparande och höja konsumentskyddet ökar spararnas och tjänsteleverantörernas intresse för pensionssparande, vilket i sin tur främjar möjligheterna att nå upp till en pensionsnivå som motsvarar förväntningarna.

Strävandena att utveckla det frivilliga pensionssparandet stöder allmänhetens möjligheter att på eget initiativ flexibelt och effektivt komplettera sitt lagstadgade pensionsskydd. Det här blir allt viktigare när reformerna som genomförts i arbetspensionssystemet reducerar pensionernas framtida ersättningsnivåer, ifall arbetskarriären inte förlängs. Myndigheterna har våren 2009 inlett en kartläggning av mått och steg i syfte att förlänga arbetskarriären med tre år före 2025.

I synnerhet de unga generationernas lagstadgade pensionsinkomst minskar i förhållande till lönerna. Pensionerna växer nog reellt sett, men långsammare än reallönerna. För dem som är födda 1965 och senare utgör arbetspensionerna knappa hälften av lönerna under de första åren med ålderspension. I och med att pensionstiden blir längre minskar pensionen ytterligare i förhållande till medellönen.

För tjänsteleverantörernas vidkommande är det också av betydelse att samordningen av frivilliga pensionsförsäkringar och arbetspensioner slopades i samband med den pensionsreform som genomfördes från ingången av 2005. För pensionens del behöver man nu inte göra några utredningar om spararens totala pensionsskydd eller invecklade förhandskalkyler för att räkna ut till vilken nivå tilläggs pensioner är tillåtna. Detta förenklar och underlättar betydligt regleringen och marknadsföringen av nya frivilliga pensions-sparprodukter.

Flertalet utredningar visar att allt större del av dem som har tecknat en pensionsförsäkring är låg- och medelinkomsttagare, vilkas årliga besparingar rör sig kring 900 euro, med andra ord 75 euro i månaden.

I och med att antalet personer som frivilligt sparar för sin pension snabbt har ökat har det lett till en situation, där den årliga summan i form av premieinkomst till frivilliga tilläggs-pensioner (grupppensioner och individuella pensioner) som ska fonderas har stigit till om kring en miljard euro. Om det individuella pensionssparandet ökar i samma takt som under de senaste åren har Finland 2012 en miljon personer som sparar på lång sikt och i en pensionsförsäkring.

2.2 Allmänna förutsättningar för att utveckla individuellt pensionssparande

För att utveckla det individuella pensionssparandet är det ytterst viktigt att det finns tillräcklig konkurrens på marknaden och att konsumenterna effektivt kan jämföra nyttan av och kostnaderna för olika produkter. En central utgångspunkt vid en analys av nuläget är att enda redskapet, som för närvarande står till buds i fråga om individuellt pensionssparande som omfattas av skattestöd, är i prakti-

ken en pensionsförsäkring, som endast försäkringsbolagen har rätt att tillhandahålla. Livförsäkringsbolagens ensamrätt till att erbjuda individuella pensionsförsäkringsprodukter beror i praktiken på att gällande skattelagstiftning föreskriver om skatteincitament endast för sparande i form av pensionsförsäkring.

Återbetalningarna från en individuell pensionsförsäkring gäller i allmänhet en viss tid. Gällande skattebestämmelser förutsätter att sparmedlen lyfts under minst en två års period och i minst fyra delbetalningar. En individuell pensionsförsäkring liknar således ofta en vanlig sparprodukt. Ur konsumenternas synvinkel har problemen med pensionsförsäkringssparandet i dess nuvarande form varit försäkringsprodukternas tunga kostnadsstruktur, att produkterna är svåra att jämföra och att försäkringstagaren efter det att han har tecknat försäkringen inte har möjlighet att byta tjänsteleverantör. Eftersom försäkringsbesparingarna inte får överföras kan konsumenten efter det att han köpt försäkringen således inte konkurrensutsätta leverantörerna som tillhandahåller försäkringar.

När det är fråga om en pensionsförsäkring är en annan omständighet av betydelse för konsumenten den att försäkringstagarna allt oftare får ta risken för placeringsverksamheten i samband med individuell pensionsförsäkring. Detta beror på att sparandet i de flesta fall är inriktat på produkter bundna till placeringar. Numera är merparten av de nya pensionsförsäkringar som sålts bundna till placeringar. De placeringsbundna pensionsförsäkringarnas popularitet har inte särskilt mycket berott på börskursernas fluktuationer, utan placeringsbundna pensionsförsäkringar har köpts allt mera år för år. Försäkringsbolagets nettorisk för en placeringsbunden försäkring är i allmänhet obetydlig. För bolag som tillhandahåller placeringsbundna produkter är soliditetskravet mindre än för bolag som tillhandahåller produkter utifrån den räntesats som utnyttjas som beräkningsgrund för avkastningen, eftersom försäkringstagarna själva tar risken för placeringarna.

Strävandena att utveckla det individuella pensionssparandet genom att utöka antalet produkter för detta ändamål och tjänsteleverantörernas utbud förutsätter att den skatte-

mässiga behandlingen av sådana produkter blir den samma som för pensionsförsäkringar. Livförsäkringsbolagens nuvarande ensamrätt till att erbjuda sparprodukter som omfattas av skattestöd är internationellt sett en exceptionell situation. Om konkurrensen vid långsiktigt sparande blir partiell leder detta till svårigheter med att jämföra produkterna, högre kostnader och sämre konsumentskydd.

Ett villkor för att utsträcka skatteincitamenten till att omfatta även andra produkter för långsiktigt sparande än försäkringsprodukter är emellertid en tillräcklig avtals- och näringsrättslig reglering av produkterna. Detta beror i synnerhet på att det ur samhällelig synvinkel är motiverat att bevilja skatteincitament endast för sådana former av sparande, där sparmedlen kan placeras tillräckligt tryggt och lönsamt. Detta krav betonas såväl i sparandets karaktär av placering på lång sikt som i att det delvis kompletterar lagstadgade system för pension och övriga sociala förmåner. En förutsättning för skatteincitament är dessutom att tjänsterna tillhandahålls på ett sätt som möjliggör tillräcklig kontroll från skattemyndigheternas sida.

I gällande lagstiftning ingår förutom den reglering som gäller pensionsförsäkring ingen sådan särskild avtals- eller näringsrättslig reglering av långsiktigt sparande, som skulle göra det möjligt att utvidga de skatteincitament som för närvarande tillämpas på pensionsförsäkringar till att gälla andra produkter lämpade för individuellt pensionssparande, exempelvis bankkonton samt sparande i fonder och värdepapper. Om målen i strävandena att utveckla individuellt pensionssparande enligt redogörelsen ovan ska kunna nås förutsätter det att lagstiftningen kompletteras med särskilda avtals- och näringsrättsliga bestämmelser som reglerar långsiktigt sparande och utvidgar området för de skatteincitament som tillämpas på detta.

2.3 Avtals- och näringsrättslig reglering av individuellt pensionssparande

2.3.1 Allmänt

För att säkerställa sådan effektiv skattekontroll som säkerheten kräver beträffande nya

produkter för individuellt pensionssparande och skatteincitament i anslutning till dem bör i gällande lagstiftning intas åtminstone bestämmelser om rätten att tillhandahålla dessa nya produkter och kraven på avtal som gäller produkterna, hur sparmedlen ska placeras och sparsummans rättsliga ställning under spartiden i olika tredjemansrelationer.

För att skydda sparmedlen bör det av lagstiftningen särskilt framgå att endast sådana företag för finansiella tjänster som är underställda offentlig övervakning har rätt att tillhandahålla dessa produkter för allmänheten. Sådana företag är förutom försäkringsbolagen kreditinstituten, värdepappersföretagen och fondbolagen.

Samhälleligt sett är det dessutom motiverat att utsträcka skatteincitamenten att omfatta dessa produkter förutsatt att innehållet i avtalen om produkterna fyller vissa föreskrivna minimivillkor, såsom att sparmedlen kan tas ut endast i och med att spararen har nått pensionsåldern eller något annat särskilt villkor som anknyter till spararens livssituation uppfylls. Likaledes ska lagen föreskriva att sparmedlen placeras tillräckligt säkert under spartiden samt att kunden före han tecknar avtalet och under tiden avtalet är i kraft ska få tillräcklig information om sparavtalet och de objekt, i vilka sparmedlen kan placeras. I syfte att garantera en effektiv konkurrens mellan olika pensionssparprodukter vore det nödvändigt att i lagen säkerställa att de uppgifter som kunderna ges, i synnerhet om kostnaderna som avtalet medför, blir så jämförbara som möjligt mellan olika produkter och tjänsteleverantörer samt att kunderna om de så önskar kan byta tjänsteleverantör under spartiden.

2.3.2 Villkoren för att ta ut sparmedlen och byta tjänsteleverantör under spartiden

Såväl med tanke på konkurrensen som för att göra det möjligt att tillämpa skatteincitament motiverade på basis av samhälleliga aspekter bör grunderna för att ta ut andra långsiktigt sparade belopp än pensionsförsäkringar i princip definieras med utgångspunkt i att de inte ställer hinder för att tillämpa skatteincitamenten på sådant långsiktigt spa-

rande på samma sätt som på en pensionsförsäkring. Enligt en försäkring är det tillåtet att ta ut sparsumman åtminstone i och med att försäkringstagaren uppnått pensionsåldern eller av annan särskild orsak i samband med den försäkrades situation, med andra ord bestående arbetsoförmåga, långvarig arbetslöshet, skilsmässa eller på grund av makens död.

De individuella pensionssparprodukterna av ny typ kommer att ha en annan karaktär än pensionsförsäkringarna. Därför är det när det gäller annat individuellt pensionssparande nödvändigt att speciellt se över de olika alternativen för att ta ut sparmedlen.

Enligt en färsk utredning började pensionsförsäkringsspararna i Finland i allmänhet lyfta sina frivilliga pensioner samtidigt med sina lagstadgade pensioner. De frivilliga pensionerna har fungerat som komplement till den lagstadgade pensionen. De frivilliga pensionerna har lyfts under en period av i genomsnitt åtta år. Dessutom har pensionsförsäkringen för det mesta varit förenad med en livförsäkring, det vill säga en försäkring med skydd för dödsfall, där en ersättning motsvarande sparsumman betalas ut på basis av försäkringen till en förmänstagare. Pension i form av annuiteter på livstid, där tilläggs pensionen betalas till dess personen avlider, har varit ovanlig i samband med pensionsförsäkring. Bakom detta ligger tydligen flera orsaker, den viktigaste är kanske den att den finländska arbetspensionen till sin natur består av annuiteter under personens återstående livstid. Sålunda har en livslång tilläggs pension inte betraktats som nödvändig, utan mera som försäkringstagarens strävan att trygga sin ekonomi inför olika slags utgifter under pensionstiden.

I debatten om hur pensionssparandet bör utvecklas har man också lyft fram en modell, där det sparade pensionsbeloppet kunde överföras från en tjänsteleverantör till en annan under spartiden men i det skede då personen går i pension skulle sparmedlen dock överföras till en pensionsförsäkring för att betalas ut som en livslång pension i form av annuiteter utan överföringsrätt.

En arbets- och folkpension som löper livet ut bildar grundelementen i finländsk pensionspolitik. Eftersom den förväntade livs-

längden ökar är det skäl att eftersträva ett tilläggs pensionssystem anpassat till den allt längre pensionstiden. En obligatorisk skyldighet att ändra sparmedlen till en försäkring för livslång pension är emellertid problematisk, bland annat ur konkurrens- och konsumentpolitisk synvinkel. I detta fall skulle livförsäkringsbolagen i praktiken få ensamrätt att förvalta sparmedlen under pensionstiden. Konsumenten skulle för sin del ha svårigheter att bilda sig en uppfattning om kostnaderna för pensionsförsäkringen under pensionstiden. Motivationen att spara skulle troligtvis bli lägre än vad den är i dag.

Dagens pensionsförsäkringar kan i regel inte köpas tillbaka. Bestämmelser som begränsar återköp ingår i försäkringsvillkoren. Därför bör överföringar av sparmedel som hör samman med gamla pensionsförsäkringar till nya sparavtal ske på frivillig basis. Det är dessutom ifrågasatt, om de som nu innehar en pensionsförsäkring skulle vara villiga att byta sin tidsbestämda produkt till en som gäller den återstående livstiden. En obligatorisk skyldighet att överföra gamla pensionsförsäkringsavtal till en annuitet för den återstående livstiden skulle med största sannolikhet strida mot det egendomsskydd som är tryggt enligt grundlagen. I praktiken skulle konkurrensen gälla endast nya produkter före pensionsåldern.

Som slutresultat skulle på marknaden för långsiktigt sparande uppstå tre separata marknadssektorer för sparande under längre perioder: (1) de cirka 750 000 sparare som för närvarande har en pensionsförsäkring hos försäkringsbolagen och har rätt att ta ut sina sparmedel under två år, (2) nya annuitetssparare, som under spartiden kan konkurrensutsetta tjänsteleverantörerna samt (3) pensionärer som lyfter annuiteter i form av livslång pension från livförsäkringsbolagen. En marknad med sådana separata sektorer, där reglerna och spararnas rättigheter och skyldigheter avviker från varandra, skulle fungera ineffektivt och öka konsumenternas och samhällets utgifter. Den internationella utvecklingen har gått i den riktningen att konsumenternas rättigheter och valfrihet ytterligare har utökats.

Det vore också skäl att utvidga produktsortimentet och kretsen av tjänsteleverantörer i

syfte att öka konkurrensen, vilket antagligen leder till att kostnaderna sjunker. I så fall kunde bland annat tiden för att ta ut pensionssparmedlen bestämmas utifrån såväl vissa regler för minimitid för betalningarna som medborgarnas behov och då skulle exempelvis pensionsförsäkringar som livförsäkringsbolagen erbjuder konkurrera med produkterna för långsiktigt sparande. Livförsäkringsbolagen skulle fortsättningsvis ha ensamrätt att tillhandahålla livslånga pensioner.

Villkoren för att lyfta frivilliga pensioner, såsom åldern för att gå i pension, är beroende av hur pensionspolitiken utvecklas. I princip skulle det vara möjligt att uppmuntra allmänheten att ta av sina besparingar för till exempel sjuk- och vårdkostnader och övriga sådana utgifter som annars eventuellt helt måste bekostas med offentliga medel. Eftersom skatteincitamenten i praktiken avgör på vilka villkor avtal om individuella pensionsförsäkringar erbjuds är det dock ändamålsenligt att inta mera detaljerade bestämmelser om villkoren för att ta ut sparsumman i skattelagar som stiftas separat utifrån de pensionspolitiska mål som eftersträvas vid respektive tidpunkt och till denna del nämna den avtals- och näringspolitiska regleringen av individuellt pensionssparande på möjligast allmänna nivå. Den avtals- och näringspolitiska regleringen av individuellt pensionssparande bör dock inte ställa hinder för att utvidga skatteincitamenten att gälla också övriga utgifter, ifall det senare anses befogat.

2.3.3 Möjligheterna att jämföra pensions-sparprodukter

Finska Försäkringsbolagens Centralförbund gav sommaren 2005 sina medlemsbolag en rekommendation om sättet för en enhetlig presentation av pensionsförsäkringens kostnader i försäkringsofferten. Enligt rekommendationen uppges kostnaderna som en årlig procentuell andel i genomsnitt, som visar hur stor del kostnaderna utgör i kalkylen över avkastningen från försäkringen under hela försäkringstiden.

Kostnaderna för placeringsobjekt i exempelvis fonder och övriga placeringsbundna

försäkringar ingår inte i den årliga kostnadsprocenten. Inte heller de kostnader som hänför sig till en dödsfallsförsäkring ansluten till en frivillig pensionsförsäkring räknas in i den kalkylerade kostnadsprocenten. Dessa kostnadsfaktorer liksom även övriga kostnadsfaktorer som debiteras från försäkringspremien, sparmedlen och pensionen ska dock fogas till materialet i offerten.

Utgångspunkten i rekommendationen är att alla livförsäkringsbolag tillämpar lika stor förväntad avkastning, med andra ord en så kallad jämförelseavkastning. Dess storlek grundar på den ränta i genomsnitt som under de tre föregående åren legat till grund för pensionsförsäkringskalkylerna och gottgörelsen till kunderna. Jämförelseavkastningen fastställs årligen och alla försäkringsbolag tillämpar den i sina kalkyler.

Rekommendationen togs i bruk hösten 2005. I samband med offerterna presenteras som exempel en kalkyl som beskriver kostnadernas nivå. Den rekommendation som branschen har infört ger emellertid inte tillräcklig information för att konsumenten ska kunna jämföra pensionsförsäkringarna. För det första upptar kostnadsjämförelsen endast en del av de kostnader som hör ihop med en frivillig pensionsförsäkring. För det andra uppges de kostnader som finns med endast som årliga kostnader. Detta betyder att ju längre spartiden är desto mindre blir naturligtvis de årliga kostnaderna i genomsnitt när antalet år växer. Om kostnadskalkylen skulle inkludera samtliga kostnader som ingår i pensionsförsäkringen skulle kostnaden i genomsnitt bli större.

Kostnaderna behöver också uppges skilt för såväl spartiden som för den egentliga pensionstiden.

Det är dessutom viktigt för konsumenten att få information om de totala kostnaderna. Ju längre tidsperiod det är fråga om desto högre kan sparprodukten totala kostnader eventuellt stiga. Enligt de uträkningar som till exempel Siva-arbetsgruppen gjort uppstiger de totala kostnaderna för placeringsbundna frivilliga pensionsförsäkringar (i aktie- och blandfonder) – härvid har alla kostnader för pensionförsäkringen inkluderats med undantag av kostnaderna för dödsfallsförsäkring – enligt ingen förväntad avkast-

ning och 20 års spartid till 25–30 procent av sparsumman. Om de totala kostnaderna inte ingår i kostnadskalkylen kan försäkringstagaren få den felaktiga uppfattningen att man genom att förlänga tidsperspektivet också automatiskt kan reducera kostnaderna för försäkringen.

Det vore viktigt att framhålla för konsumenten att kostnaderna debiteras också i det fall att den placeringsbundna produkten inte skulle inbringa någon som helst positiv avkastning. Därför bör alla kostnadsjämförelser göras också utifrån antagandet att det inte blir någon avkastning.

3 Målsättning

3.1 Allmänna utgångspunkter

Propositionen bygger på det synsätt Siva-arbetsgruppen omfattat och närmare motive- rat i sin mellanrapport. Enligt gruppens uppfattning bör insättningar på bank, andelar i placeringsfonder, finansiella tjänster såsom direkta placeringar i värdepapper och livförsäkring i princip betraktas som sinsemellan konkurrerande sparprodukter och regleringen av dem bör inte obefogat avvika från varandra, till exempel vad gäller beskattningen och kundskyddet.

I och med att befolkningen åldras växer de framtida pensions- och vårdkostnaderna betydligt, vilket förutsätter att det totala skatteuttaget sannolikt måste höjas. Trycket på att sänka beskattningen har emellertid ökat och då bör staten gynna ett system med begränsat stöd i form av skatteincitament, som gör det möjligt för medborgarna att frivilligt ordna sin beredskap för utgifter under ålderdomen och kompletterar det nuvarande pensionssystemet. Uppfattningen har varit att parallellt med arbetspensionssystemet samt de frivilliga gruppensionerna och fackliga tilläggspensionerna behövs det ett kompletterande individuellt system, som oberoende av medborgarnas inkomstnivå och boningsort jämlikt, rättvist och effektivt främjar deras åtgärder i syfte att ordna sin beredskap för utgifter på ålderns höst. Systemet bör ge enskilda hushåll möjlighet att sköta sitt sparande på lång sikt på det sätt som lämpar sig bäst enligt re-

surserna i respektive hushåll, förutom via ett försäkringsbolag även via en bank, ett värdepappersföretag eller en placeringsfond.

Lösningarna som föreslås i propositionen har ett relevant samband med den ålderdomstrygghet medborgarna uppfattar som tillräcklig, utvecklingen av en effektiv och mångsidig finansmarknad samt spararnas valfrihet och priserna de betalar för sin service. Målet är en konsekvent helhet, som gör det möjligt att nå upp till de eftersträlvade pensions-, finansmarknads- och skattepolitiska samt statsfinansiella målsättningarna.

I strävandena att främja konkurrensen och få ett mångsidigare urval av jämförbara produkter på marknaden för långsiktigt sparande är kundaspekten en utgångspunkt av central betydelse. En jämlik konkurrens samt det att produkterna är mångsidiga, transparenta och jämförbara förbättrar anmärkningsvärt kundernas möjligheter att kunna använda sig av sparprodukter som till sina egenskaper är så ändamålsenliga och i fråga om kostnader så förmånliga som möjligt.

Dessutom ska tjänsteleverantörerna verk samma inom olika branscher så långt som möjligt ha jämbördiga villkor för att kostnadseffektivt kunna tillhandahålla produkter för långsiktigt sparande som konkurrerar sinsemellan. Utgångspunkten som poängterar neutralitet mellan konkurrensvillkoren inom olika branscher kan emellertid inte till alla delar samordnas med en utgångspunkt som är kundcentrerad och poängterar produkternas neutralitet, mångsidighet och transparens. I synnerhet leder den tvingande EU-regleringen till att kostnadsstrukturen i olika branscher ohjälpligt avviker från varandra.

3.2 Pensionspolitiska mål

Ett av de viktigaste målen i regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens andra regering är en hållbar pensionspolitik. Dess grund och målsättning utgörs av *"ekonomisk tillväxt, allmänt förtroende för systemets hållbarhet och strävanden att få människor att orka längre i arbetslivet. Folkpensions- och arbetspensionssystemen bildar den lagstadgade basen för pensionssystemet."* Förutom att stärka ekonomins tillväxt-

potential utgörs regeringens viktigaste politikprojekt och politikhelheter av förberedelser inför åldrandet genom att reformera förmånssystemen, främja långsiktigt sparande samt utveckla servicen. Avsikten med denna proposition är inte att ingripa i linjedragningarna för pensionspolitiken utan endast att skapa allmänna närings- och avtalsrättsliga förutsättningar för olika pensions- och skattepolitiska lösningar, som man särskilt beslutar driva igenom för att uppnå de ovan nämnda målen.

3.3 Finansmarknadspolitiska mål

Bundet långsiktigt sparande innehar en stor och växande roll på finansmarknaden. Finansmarknadens allmänna uppgift är att så effektivt och säkert som möjligt förmedla sparad finansiering från ekonomiska aktörer som uppvisar överskott till att användas av aktörer som uppvisar underskott. En tillförlitlig förmedlingsmekanism vid finansieringen är ett ofrånkomligt villkor för att hela ekonomin ska fungera effektivt liksom för den tillväxt som producerar skatteinkomster. Även långsiktigt sparande måste gå att ordna på ett sätt som uppfyller finansmarknadspolitikens minimimålsättningar.

Ett av finansmarknadspolitikens centrala mål är att finansieringssystemet fungerar utan störningar. Ett annat viktigt mål i finansmarknadspolitikerna är tillgången till mångsidiga och effektiva finansiella tjänster. Genom att en så fri och neutral konkurrens som möjligt mellan olika tjänsteleverantörer är tryggad förbättras också tillgången till effektiva tjänster. Att tillhandahålla effektiva tjänster förutsätter således att det inte finns några hinder för konkurrens i branschen mellan inhemska tjänsteleverantörer som uppfyller de minimikrav som övervakningen ställer och inte heller mellan utländska tjänsteleverantörer som uppfyller dessa krav och de inhemska tjänsteleverantörerna. Effektiviteten när det gäller att tillhandahålla tjänster kommer i sista hand till synes som finansieringstjänster till möjligast förmånliga priser och mångsidiga produkter.

Tredje viktiga målet i finanspolitiken är ett tillräckligt kundskydd vid finansiella tjänster.

Ett tillräckligt kundskydd förutsätter i synnerhet att man i marknadsföringen inte tillämpar metoder som strider mot god sed, att informationen till kunden är tillräcklig och uppgifterna jämförbara i förhållande till andra motsvarande produkter och att avtalsvillkoren som tillämpas på produkterna är skäliga.

Ovan nämnda målsättningar för ett mångsidigt tillhandahållande av finansieringstjänster och en effektiv konkurrens på finansmarknaden kan för närvarande inte nås tillräckligt väl i fråga om långsiktigt sparande. Detta beror i främsta hand på att trots att tjänsteleverantörer av skilda slag kan erbjuda produkter som i sig är lämpade för långsiktigt sparande, såsom placeringsfonder, inlåningsbanker och livförsäkringsbolag, så erhåller endast en grupp, livförsäkringsbolagen, stöd i form av skatteincitament. Detta innebär helt onödiga inskränkningar på konkurrensen.

Med avseende på verksamheten på finansmarknaden är det av stor betydelse att förutsättningarna för konkurrens vid långsiktigt sparande är jämlika. Finansmarknadspolitiska aspekter talar därför för att skatteincitamenten som för närvarande är kopplade till en frivillig individuell pensionsförsäkring utvidgas att gälla också andra produkter för långsiktigt sparande än pensionsförsäkringar. Dessutom är det nödvändigt att främja ett mångsidigt utbud av produkter på marknaden och förbättra deras transparens och jämförbarhet.

3.4 Skattepolitiska mål

Propositionen har inte till syfte att inverka på skattepolitiken, eftersom det är meningen att i särskilda bestämmelser inta de skatteincitament som gäller individuellt pensionssparande. Genom propositionen strävar man dock att säkerställa att den avtals- och näringsrättsliga regleringen av individuellt pensionssparande gör det möjligt att uppnå de för tillfället gällande skattepolitiska målen, i synnerhet med avseende på neutraliteten i fråga om eventuella skatteincitament och den effektiva skattekontroll som skatteincitamenten kräver.

3.5 Konkurrenspolitiska mål

Förslagen utgår ifrån att skillnader i de allmänna verksamhetsförutsättningarna med anledning av en olik, tvingande EU-reglering inte ska kompenseras genom att man via lagstiftningen erbjuder en bransch särskilda förmåner eller belastar andra branscher med särskilda olägenheter endast i avsikt att utjämna de yttre förutsättningarna för konkurrens. Ett sådant förfarande skulle i praktiken betyda näringsstöd till en bransch och leda till att den improduktiva strukturen i de till buds stående tjänsterna ytterligare breddas och skulle inte heller överensstämja med allmänna närings- och konkurrenspolitiska mål. Det skulle i sista hand öka kundens kostnader för att skaffa sig tjänsterna och skulle därmed strida mot den kundaspekt som lagts till grund för förslaget.

4 De viktigaste förslagen

4.1 Tillämpningsområde

I propositionen föreslås att det stiftas en ny lag om bundet långtidssparande. Genom lagen skapas allmänna förutsättningar för att utveckla sådana produkter för långsiktigt sparande, som dessutom kunde vara förenade med skatteincitament. Avsikten är att skapa premisser för konkurrenskraftiga alternativ till pensionsförsäkringar, som nu uttryckligen har tillämpats som en form för sparande och placeringar för att komplettera pensionskyddet. Lagen är till sin grundläggande karaktär närings- och avtalsrättslig. Grunderna för att bevilja skatteincitament bestäms separat i skattelagarna. Lagen har således ingen direkt koppling till skattelagstiftningen. Detta har ansetts vara motiverat för att den avtalsrättsliga regleringen inte ska behöva ändras när skattelösningarna gällande långsiktigt sparande eventuellt ändras i framtiden.

Lagen ska gälla sparprodukter för långsiktigt sparande som en inlåningsbank, ett värdepappersföretag och ett fondbolag samt med dessa jämförbara utländska tjänsteleverantörer erbjuder och som närmare regleras i lagen. Lagen ska däremot inte gälla sparande på basis av försäkringsavtal, eftersom försäk-

ringsbolagslagen och lagen om försäkringsavtal innehåller detaljerade bestämmelser om sådana avtal. Det har inte heller ansetts vara motiverat att utöver gällande reglering dessutom tillämpa denna lag på försäkringssparande, eftersom förfarandet skulle vara ägnat att ytterligare komplicera avtalsarrangemangen och åsamka kunden merkostnader för avtalsarrangemangen utan motsvarande nytta.

Lagen ska tillämpas endast på sparavtal som fysiska personer har ingått, eftersom sådana avtal som avses i lagen av skattetekniska skäl i praktiken kommer att ingås endast med fysiska personer. Om regleringen utsträcks att omfatta även exempelvis avtal som arbetsgivaren har ingått till förmån för sina anställda skulle detta leda till att den föreslagna regleringen blir invecklad.

Lagen ska tillämpas endast på avtal om långsiktigt sparande, där sparmedlen enligt avtalsvillkoren får tas ut först när den som har rätt till sparmedlen har uppnått en viss ålder eller när någon annan särskild, i villkoren föreskriven betingelse för att ta ut sparmedlen i samband med spararens situation uppfylls. Lagen är i första hand avsedd att tillämpas på pensionssparande, men det ska vara möjligt att avtala om också annan särskild grund för att ta ut sparmedlen än att spararen uppnått pensionsåldern. Uttagsvillkoret bör dock vara förenligt med sparavtalets långsiktiga karaktär, det vill säga att den som har rätt till sparmedlen befinner sig i en exceptionell livssituation, exempelvis med skilsmässa, arbetslöshet eller arbetsoförmåga eller till exempel i behov av speciell sjukvård eller omvårdnad. I praktiken bestäms grunden för att ta ut sparmedlen i avtalet enligt de sparandamål för vilka skatteincitament beviljas. Sparmedlen ska tas ut i pengar.

4.2 Tjänsteleverantörer

Avtal om sådant långsiktigt sparande som avses i lagförslaget får tillhandahållas av inlåningsbankerna, värdepappersföretagen och fondbolagen och med dessa jämförbara utländska tjänsteleverantörer samt deras filialer verksamma i Finland inom ramen för sina koncessioner och eventuella övriga begräns-

ningar för verksamheten. Man har ansett det vara av behovet påkallat att endast värdepappersföretag med koncession och underställda myndigheternas övervakning tillåts tillhandahålla avtal om långsiktigt sparande för att säkerställa en yrkeskunnig och tillförlitlig förvaltning av sparmedlen. Det är dock inte meningen att utsträcka rätten att tillhandahålla sådana avtal om långsiktigt sparande som avses i lagförslaget till kreditföretag eller betalförmedlingsföretag som nämns i kreditinstitutslagen, eftersom deras typiska affärsverksamhet är betydligt mera begränsad än vad lagförslaget förutsätter.

Enligt förslaget kan tjänsteleverantören i samband med att erbjuda sparavtal stå till tjänst med alla sådana finansiella tjänster och objekt för att placera sparmedlen som leverantören får tillhandahålla med stöd av den speciallagstiftning som gäller respektive leverantör och sin koncession. På det långsiktiga sparande som avses i lagen tillämpas således förutom den föreslagna lagen den speciallagstiftning som gäller placeringsobjekt och placeringstjänster i kreditinstitutslagen, lagen om värdepappersföretag, värdepappersmarknadslagen eller lagen om placeringsfonder till den del tjänsteleverantören själv dessutom ombesörjer tjänster för spararen i anslutning till att placera sparmedlen. I praktiken kommer lagen i de flesta fall att tillämpas på affärsverksamhet, där leverantören samtidigt med att tillhandahålla sparavtal tillhandahåller tjänster för placering av sparmedlen. De föreslagna bestämmelserna hindrar däremot inte en leverantör som erbjuder sparavtal från att tillhandahålla endast ett ramavtal och anlita en utomstående leverantör för att organisera i avtalet överenskomna placeringstjänster och placeringsobjekt.

En inlåningsbank och en med denna jämförbar utländsk tjänsteleverantör, vars koncession förutom att ta emot inlåning dessutom omfattar samtliga placeringstjänster, kan erbjuda de flesta produkterna lämpade för långsiktigt sparande.

Enligt lagförslaget kan ett värdepappersföretag förutom ett ramavtal erbjuda sådana placeringstjänster, som det med stöd av sin koncession är berättigat att tillhandahålla, som mest en brett upplagd individuell förmogenhetsförvaltning.

Ett fondbolag kan erbjuda bundet långtids-sparande, där sparmedlen placeras i placeringsfonder som fondbolaget förvaltar. Dessutom får ett fondbolag erbjuda sådana placerings tjänster i anslutning till sparmedlen som avses i 5 § 2 mom. förutsatt att bolaget har verksamhetstillstånd för dessa. Vad som nedan sägs om värdepappersföretag tillämpas också till vissa delar på ett sådant fondbolag.

De föreslagna bestämmelserna utgör inte heller hinder för att utländska tjänsteleverantörer, som med stöd av gällande direktiv fått verksamhetstillstånd i en annan EES-stat tillhandahåller sådana sparavtal som avses i lagförslaget inom ramen för vad direktiven och deras verksamhetstillstånd tillåter, antingen direkt över gränsen eller via en filial. Även en tjänsteleverantör som fått verksamhetstillstånd utanför EES-området och har en filial i Finland ska enligt förslaget kunna erbjuda bundet långtids-sparande. För att starta en sådan service krävs det dock, i likhet för att börja leverera andra tjänster, att filialen enligt det verksamhetstillstånd som Finansinspektionen har beviljat fått tillåtelse att tillhandahålla tjänsterna.

Utländska tjänsteleverantörer måste alltid uppfylla de allmänna villkoren för att etablera sig i Finland, såsom kravet på verksamhetstillstånd för filialer för tjänsteleverantörer utanför EES-området. Till följd av gällande EU-lagstiftning och internationella avtal om att undanröja hinder för handeln med tjänster kan utländska tjänsteleverantörers rätt att tillhandahålla tjänster i Finland på lika villkor som finländska tjänsteleverantörer inte begränsas i lag. Av de förslag till ändringar av skattelagstiftningen som överlämnas samtidigt med detta förslag följer dock att sparavtal som utländska tjänsteleverantörer erbjuder blir i skattemässigt hänseende så pass oförmånliga att lagen i paktiken kommer att tillämpas endast på finländska tjänsteleverantörer.

I lagen intas inte några särskilda bestämmelser som kräver extra kapital eller övervakning för tjänsteleverantörens del, eftersom man har ansett att villkoren för verksamhetstillstånd liksom de anknytande allmänna kraven på kontroll i den lagstiftning som gäller respektive tjänsteleverantör räcker

för att säkerställa tjänsteleverantörens tillförlitlighet.

4.3 Mottagande av sparmedel

I lagen föreslås bestämmelser om avtal om långsiktigt sparande (*sparavtal*). Till sin natur ska sparavtalet alltid vara ett ramavtal, där man överenskommer om betalningsordningen, placeringsobjekten för sparmedlen samt den valda placeringsstrategin och risknivån liksom villkoren för att ta ut sparsumman. Sparavtalet ska alltid vara förenat med ett avtal om bankkonto (*sparkonto*) och via detta sköts all betalningsrörelse som gäller sparandet. Ett sådant sparkonto med registreringar över alla insättningar liksom uttagen med anledning av att sparmedlen har placerats underlättar också betydligt skattekontrollen, som är ytterst viktig om långsiktigt sparandet är förenat med skatteincitament. Endast en inlåningsbank eller en filial i Finland till ett med denna jämförbart utländskt kreditinstitut får tillhandahålla sparkonto i anslutning till sparavtal.

Enligt förslaget får tjänsteleverantören endast ta emot penningmedel med stöd av sparavtalet. Någon sådan bestämmelse i lagen som tillåter möjligheten att inkludera kundens redan existerande värdepapper i sparavtalet föreslås inte, för mottagandet av värdepapper direkt från kunden skulle vara förenat med svårösliga faktorer i fråga om värdering och skatteneutralitet. Begränsningen ska emellertid inte gälla sparmedel som har överförs till en ny tjänsteleverantör i samband med att ett tidigare sparavtal sägs upp. Det ska således vara möjligt att överföra sådana tillgångar utan att de måste realiseras.

Sparmedlen ska tas emot på ett särskilt sparkonto enligt redogörelsen ovan. Endast tjänsteleverantören ska ha dispositionsrätt till penningmedlen på sparkontot och sparmedlen på kontot har inte någon insättningsgaranti. Sparmedlen kan tas emot antingen som en engångspost eller som regelbundet återkommande insättningar enligt ett sparavtal. Lagen begränsar inte beloppet för enskilda insättningar på sparkontot och inte heller sparmedlens totala belopp.

De särskilda skälen till att sparmedlen på sparkontot föreslås bli lämnade utanför insättningsgarantin hänför sig till konkurrensneutraliteten. Sparmedel som vidareplacerats på separata bankkonton ska däremot omfattas av insättningsgaranti enligt allmänna principer för insättningar på bank.

Trots att insättningar på ett sparkonto i de flesta fall också annars skulle stanna utanför skyddet för investerarnas tillgodohavanden ska lagen dessutom för tydlighetens skull för att säkerställa ovannämnda neutralitetsmål föreskriva särskilt att sparmedlen på sparkontot inte heller ersätts från ersättningsfonden för investerare. Av de föreslagna bestämmelserna och gällande lag följer dock att från ersättningsfonden för investerare ersätts dock i en situation med tjänsteleverantörens insolvens fordringar på basis av att sparmedlen har vidareplacerats, exempelvis då tjänsteleverantören har förskingrat placerade medel.

4.4 Placering av sparmedlen

Den föreslagna lagen bestämmer i vilka slags placeringsobjekt sparmedlen kan placeras. Enligt förslaget kan penningmedlen placeras på konto i en inlåningsbank, i värdepapper som är föremål för offentlig handel eller multilateral handel eller med dem jämförbart utländskt förfarande för handel med värdepapper, i värdepapper emitterade av offentliga samfund samt i fondandelar och med dem jämförbara andelar i företag för kollektiva investeringar. Att placera sparmedlen även i värdepapper och andelar i placeringsfonder har ansetts motiverat för att få en effektiv spridning av sparmedlen och möjliggöra placeringsstrategier som är mångsidigare och ger större avkastning. Genom att placera sparmedlen i aktier är det möjligt att ytterligare verka för att finansieringsöverskottet i samhällsekonomin kanaliseras direkt till företagens eget kapital, vilket främjar företagens kreditvärdighet och investeringsförmåga. Eftersom värdepapper alltid innebär en särskild placeringsrisk tillåter lagen att sparmedel placeras endast i värdepapper emitterade av sådana företag, som kontinuerligt är föremål för handel på marknaden och om vilkas ekonomiska situation placerna oav-

brutet får tillräcklig information med stöd av värdepappersmarknadslagstiftningen.

De tillåtna placeringsobjekten ska vara tillräckligt lättfattliga och säkra för konsumenterna, tillräckligt likvida i alla slags marknadssituationer samt sådana, att tjänsteleverantören har tillräcklig kännedom om och yrkesskicklighet på marknaden för placeringsobjekten. Därför har man i propositionen utgått ifrån att till exempel fastigheter inte är tillåtna som placeringsobjekt.

Bankkonto som placeringsobjekt kan antingen vara ett sparkonto eller något annat konto som inlåningsbanken erbjuder. Av avtalsvillkoren för kontot bör klart framgå att till kontot emottas endast sådana penningmedel som avses i lagförslaget och att endast tjänsteleverantören har rätt att disponera sparmedlen på kontot. Trots att insättningsgarantin inte enligt de föreslagna bestämmelserna skulle gälla penningmedlen på sparkontot omfattas sparmedel placerade på ett separat bankkonto av insättningsgaranti enligt de allmänna principerna för insättningar på bank.

I fråga om värdepapper är endast de, som är föremål för sådan offentlig handel eller multilateral handel eller med dem jämförbart utländskt förfarande för handel med värdepapper som avses i värdepappersmarknadslagen, tillåtna som placeringsobjekt. Eftersom fondandelar och andelar i företag för kollektiva investeringar, som även de är värdepapper, i allmänhet inte är föremål för offentlig handel, nämns de separat i lagen som tillåtna placeringsobjekt. Godkända placeringsobjekt är såväl inhemska som utländska placeringsfonder och specialplaceringsfonder som uppfyller villkoren i direktivet om placeringsfonder, det vill säga rådets direktiv 85/611/EEG om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag). Godkännandet av både värdepapper och fondandelar som placeringsobjekt begränsas emellertid på så sätt att som placeringsobjekt godkänns endast sådana av emittenterna utgivna värdepapper och sådana andelar i placeringsfonder och andelar i företag för kollektiva investeringar, som omfattas av skyldigheten att lämna uppgifter enligt EU-direktiven eller motsvarande. Som

placeringsobjekt godkänns också värdepapper noterade på börsens så kallade mäklarlista emedan värdepappersmarknadslagen särskilt föreskriver om informationsskyldighet för deras vidkommande.

Tillåtna placeringsobjekt är även på grunder som närmare preciseras i lagen värdepapper som staterna, kommunerna och övriga offentliga samfund emitterat och ställer garanti för, trots att de inte skulle vara föremål för offentlig handel.

I syfte att reducera riskerna med att placera sparmedel föreslås det ett krav på att sparavtalet ska innehålla ett villkor om placeringsstrategin och placeringens risknivå, som ska beaktas redan när sparavtalet ingås. Spararens placeringsstrategi och den risknivå han eftersträvar beror mycket på den återstående spartiden. Placeringsstrategin för en sparare som närmar sig pensionsåldern bör beakta att tidpunkten för att byta placeringarna till pengar rycker närmare. Med hjälp av ett uttryckligt avtalsvillkor som gäller placeringsstrategin och den eftersträlvade risknivån kan man säkerställa att placeringen av sparsumman ägnas tillräcklig uppmärksamhet och riskerna sprids. I lagen intas inte några bestämmelser om detaljerna och minimikraven för att sprida riskerna. Dylåka bestämmelser skulle vara problematiska av flera orsaker. Till exempel i början skulle de sparade summorna vara så små att det inte skulle vara ekonomiskt lönsamt att sprida sparmedlen på flera håll. Däremot skulle det förorsaka ett dilemma om spridningsvillkoret binds till sparmedlens belopp, för det kunde åter kräva att placeringsobjekten måste säljas vid en tidpunkt, då försäljningen skulle medföra förlust.

I lagen föreslås ytterligare att möjligheten att placera sparmedel i derivatinstrument begränsas. Enligt förslaget kan derivatinstrument tillämpas endast för att skydda spararen mot de kurs- och ränterisker som placeringsobjekt är förenade med.

För att säkerställa att sparmedlens syfte som föremål för långsiktigt sparande inte ändras föreslås det ytterligare bestämmelser om att avkastningen från placeringarna och penningmedlen från överlåtelse av placeringsobjekt ska läggas till sparkapitalet och de kan betalas ut, om de inte direkt placeras på

nytt, endast till ett sådant sparkonto som avses i lagen och som endast tjänsteleverantören har rätt att disponera. Spararen ska således inte på något sätt ha rätt ens till avkastningen på sparmedlen under spartiden. Enligt de föreslagna bestämmelserna ska spararen inte heller ha rätt att överlåta eller pantsätta sparmedlen.

Dessutom föreslås det i lagen bestämmelser om att sparmedlen inte är tjänsteleverantörens egendom och att tjänsteleverantörens fordringsägare inte har någon rätt till dem. De föreslagna bestämmelserna är ägnade att främja placeringsverksamheten så att sparsumman placeras så tryggt som möjligt.

4.5 Rätten att byta tjänsteleverantör

Enligt de förslagna bestämmelserna har kunden rätten att byta tjänsteleverantör. Den föreslagna bytesrätten tillåter att belopp ihopsparade på basis av ett sparavtal överförs till en annan tjänsteleverantör eller ett annat försäkringsbolag som tillhandahåller sparavtal. Detta leder dessutom till att det uppstår konkurrens mellan tjänsteleverantörerna, vilket i sin tur inverkar på avgifterna som debiteras för tjänsterna till kundens fördel.

Ett byte av seviceleverantör eller försäkringsgivare förutsätter att det gällande avtalet sägs upp. Avtalet ska sägas upp skriftligen. Ett medelande på elektronisk väg jämställs med skriftlig uppsägning om det uppfyller kraven i 12 § i lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster (458/2002).

På grund av sparandets bundna karaktär kan kunden inte få sparmedlen till sin disposition i samband med uppsägningen. Därför utgår förslaget ifrån att en uppsägning förutsätter att kunden samtidigt ingår ett nytt sparavtal med en annan tjänsteleverantör eller försäkringsgivare eller, om kunden har ett annat sparavtal från tidigare, att sparsumman överförs att omfattas av det tidigare ingångna sparavtalet. Den ihopsparade summan överförs direkt till en tjänsteleverantör eller försäkringsgivare som antingen är ny eller part i ett tidigare ingått annat avtal. Om av uppsägningen inte framgår preciserade uppgifter om den nya tjänsteleverantören eller försäkringsgivaren är uppsägningen ogiltig och det gam-

la avtalet förblir i kraft som sådant. Tjänsteleverantören eller försäkringsgivaren ska efter att ha mottagit meddelandet om uppsägning överföra sparmedlen inom 30 dagar, ifall man inte överenskommer om en kortare tid eller spararen eller försäkringsgivaren bestämmer en senare tidpunkt.

Kunden ska utan dröjsmål få ett meddelande så snart den nya tjänsteleverantören eller försäkringsgivaren mottagit sparmedlen. Ett meddelande är nödvändigt för att kunden ska veta från och med vilken tidpunkt det tidigare avtalet upphör och det nya träder i kraft.

Enligt förslaget kan avtalet sägas upp när ett år förflutit från tidpunkten då det ingicks eller det förra avtalet sades upp. På så vis har tjänsteleverantören eller försäkringsgivaren möjlighet att beakta en minimitid för hur länge avtalet ska gälla i fråga om prissättning och andra egenskaper i samband med att avtalet ingås. Det ska också vara möjligt att överenskomma i avtalet om en kortare finansieringstid.

Vid byte av tjänsteleverantör eller försäkringsgivare ska denna kunna debitera skäligen kostnader som åtgärden föranleder. Kostnaderna kan dras av från det belopp som överförs.

En del kända sparprodukter, som för närvarande lämpar sig för långsiktigt sparande och som konkurrerar med varandra, är till sin natur sådana att de eller tjänster anknutna till dem kan sägas upp när som helst. Däremot är det en mera komplicerad och kvistig fråga att säga upp en försäkring för livslång pension. Problemen hänger härvid samman med pensionsförsäkringens kollektiva drag: med de försäkringspremier som de som avlidit före pensionsåldern har betalat finansieras pensionerna som betalas ut till försäkrade som har uppnått pensionsåldern. Ett sådant system skulle inte längre fungera om försäkrade som till exempel har fått besked om att de har en allvarlig sjukdom flyttar över sparmedlen som influtit från försäkringspremierna till en individuell sparprodukt. En allomfattande rätt att säga upp avtal är därför nödvändigtvis inte förenlig med kundens bästa i detta fall.

Därför föreslås det att man kunde avtala på annat sätt om spararens rätt att säga upp avtalet eller avstå från denna rätt i ett sådant för-

säkringsavtal som inte är förenat med skydd för dödsfall om den försäkrade avlider.

4.6 Tjänsteleverantörens informations-skyldighet

Det centrala målet för skyddet av investerare är att kunden får tillräcklig information om såväl sparavtalet som de risker placeringarna är förenade med samt om hur han kan skydda sig redan innan avtalet ingås. Finansierings- och placeringsprodukter är ofta komplicerade och svåra för kunden att jämföra. För att kunden ska kunna jämföra olika spar- och placeringsalternativ bör uppgifterna som ges om dem i möjligaste mån anges med samma mått. Därför intas i lagen om bundet långtidssparande en uttrycklig bestämmelse om tjänsteleverantörens informationsskyldighet i samband med att leverantören tillhandahåller avtal om långsiktigt sparande liksom under tiden avtalet gäller. Tjänsteleverantören ska innan sparavtalet ingås ge kunden basinformation om sin verksamhet samt tillräckliga och väsentliga uppgifter om avtalet, så att kunden på ett tillförlitligt sätt kan bilda sig en uppfattning om tjänsteleverantören, om avtalet samt i synnerhet om riskerna som placeringsobjekten är förenade med. Informationen ska tillhandahållas, om möjligt, i ett enhetligt dokument så tydligt och lättbegripligt som möjligt.

I syfte att förenhetliga uppgifterna preciseras informationsskyldigheten genom statsrådets förordning. Bemyndigandet att utfärda förordning ska gälla såväl den information som ges innan avtalet ingås som informationen under den tid som avtalet gäller. Dessutom får Finansinspektionen meddela preciserade bestämmelser om uppgifter som ska uppges, särskilt om grunderna för hur avkastningen och kostnaderna i anknytning till långsiktigt sparande räknas och hur kunden informeras om dem.

Genom förordning blir det möjligt att bestämma att kunden ska ges till exempel följande uppgifter innan avtalet ingås:

1) avtalets centrala innehåll och i synnerhet eventuella begränsningar,

2) tiden avtalet gäller samt på vilka grunder kunden kan säga upp avtalet före avtalad tidpunkt,

3) information om rätten att överföra sparmedlen till en annan tjänsteleverantör och om hur kunden i så fall ska gå till väga,

4) uppgift om den eventuella tidsperiod i början av avtalsförhållandet, då kunden inte har rätt att överföra sparmedlen,

5) kostnader som debiteras vid överföring av sparmedel till en annan tjänsteleverantör,

6) information om rätten att frånträda ett avtal, tidsgräns för frånträde, belopp som kan krävas av kunden som ersättning med anledning av frånträde samt övriga villkor och anvisningar för att utnyttja rätten att frånträda avtal,

7) kostnader som tjänsteleverantören regelbundet debiterar av kunden samt hur de bestäms. Kostnaderna bör anges som årliga kostnader i antal euro och procent enligt den tid placeringsplanen omfattar räknade utan förväntad avkastning. Dessutom ska om möjligt de totala kostnaderna anges i antal procent räknade som ett medelvärde av samtliga kostnader för varje placering under den tid placeringsplanen omfattar,

8) två åskådliga exempel på kostnaderna,

9) om tjänsteleverantören debiterar avgift för enskilda uppdrag, deras antal och på vilka grunder de bestäms,

10) uppgift om tjänsteleverantören debiterar kunden för en annan tjänsteleverantörs kostnader och deras storlek,

11) information om riskerna i samband med långsiktiga placeringar,

12) upplysning om att på sparmedlen på sparkontot inte tillämpas vad som föreskrivs i 7 kap. i kreditinstitutslagen om insättningsgaranti och i 6 kap. i lagen om värdepappersföretag om investerarskydd samt information om till vilka delar bestämmelserna om investerarskydd tillämpas på sparmedel placerade på annat sätt,

13) information om den skattemässiga behandlingen av medlen som avses i avtalet som tjänsteleverantören känner till och omnämnande om att den skattemässiga behandlingen kan ändra på grund av senare lagändringar av orsaker som är oberoende av tjänsteleverantören,

14) information om vilka organ utanför domstolarna kunden kan vända sig till för att få ett avgörande i en tvist (till exempel Försäkrings- och finansrådgivningen och Värdepappersnämnden) samt

15) information om den rättsliga behandlingen av sparmedlen när det gäller makars egendom och kvarlåtenskap.

Förutom den informationsskyldighet som avsågs ovan kommer fortsättningsvis även speciallagstiftningens bestämmelser om informationsskyldighet i fråga om vissa produkter eller tjänster att tillämpas. På så sätt bildar den föreslagna bestämmelsen ett komplement till vad som exempelvis värdepappersmarknadslagen och lagen om placeringsfonder stadgar om informationsskyldighet. Av de föreslagna bestämmelserna följer att när sparmedel på basis av ett sparavtal som avses i lagförslaget avtalsenligt placeras i andra placeringsobjekt än på ett bankkonto är det enligt lagförslaget fråga om att tillhandahålla sådana placeringstjänster eller fondandelar på vilka bestämmelserna i antingen värdepappersmarknadslagen eller lagen om placeringsfonder ska tillämpas.

I lagen intas ytterligare en bestämmelse om tjänsteleverantörens informationsskyldighet under tiden avtalet är i kraft. Tjänsteleverantören förpliktas att årligen skicka kunden information om sparmedlen, de debiterade kostnaderna och övriga sådana omständigheter i avtalet som är av betydelse för kunden.

4.7 Ansvaret för den information som har givits vid marknadsföringen

I lagen föreslås uttryckliga bestämmelser om tjänsteleverantörens ansvar för den information som har givits vid marknadsföringen. De föreslagna bestämmelserna gäller de avtalsrättsliga konsekvenserna av informationen vid marknadsföringen och klarlägger rättsläget, speciellt i fråga om de avtalsrättsliga konsekvenserna av information som inte har lämnats ut.

De föreslagna bestämmelserna motsvarar regleringen i 9 § i lagen om försäkringsavtal. Denna lag har valts som modell för regleringen i synnerhet därför att en sparprodukt enligt den föreslagna nya lagen till väsentliga delar jämföras med en pensionsför-

säkring. Av konkurrensneutrala orsaker är det motiverat att tjänsteleverantörens ansvar för informationen om sparprodukten inte omfattas av endast generella rättsprinciper, utan att den också skrivs in i lagen på samma sätt som försäkringsgivarens ansvar för den information som har givits om en försäkring.

4.8 Övrig reglering i anslutning till sparavtal

De övriga bestämmelserna i den föreslagna nya lagen gäller huvudsakligen kundskyddet. Vid beredningen har man speciellt inriktat uppmärksamheten på att de ska vara tillräckligt överensstämmande med de bestämmelser i lagen om försäkringsavtal som tillämpas på pensionsförsäkring.

Lagen föreslås få motsvarande tvingande karaktär som lagen om försäkringsavtal på så sätt att man inte får avvika från lagens bestämmelser till nackdel för konsumenten eller för en med konsumenten jämförbar näringsidkare.

Lagförslaget föreskriver om kundens rätt att frånträda ett sparavtal utan påföljder inom 30 dagar från det att avtalet ingicks. Enligt förslaget får inte rätt baserad på sparavtal överlåtas eller pantsättas. Dessutom ska lagen stadga om när ett sparavtal upphör och hur sparmedlen betalas ut till rättsinnehavarna om spararen eller någon annan som har rätt till medlen avlider.

Lagen ska inte uppta särskilda bestämmelser om de rättsliga påföljderna vid delning av egendom i händelse av skilsmässa för spararen eller den som har rätt till medlen. I dylika situationer tillämpas alltså allmänna rättsprinciper i fråga om makars egendom, enligt vilka sparmedlens värde ska beaktas i avvittringskalkylen. Enligt de föreslagna bestämmelserna kan skilsmässa vara sådan orsak som avses i lagen för att ta ut medlen. I så fall kunde man förbereda sig för den eventuella skyldigheten att med anledning av skilsmässan betala utjämning till den andra maken genom att överenskomma att skilsmässa utgör en grund för att ta ut sparsumman. Genom den förordning om tjänsteleverantörens informationsskyldighet, som ges med stöd av den föreslagna lagen, vore det

skäl att föreskriva om tjänsteleverantörens skyldighet att informera spararen innan avtalet görs upp om principerna för den rättsliga behandlingen av makars egendom och kvarlåtenskap.

Den föreslagna nya lagens bestämmelser om ändring av avtalsvillkoren och avbrytande av sparandet motsvarar bestämmelserna om livförsäkring i lagen om försäkringsavtal. Rätt baserad på sparavtal ska vara skyddad från utmätning på samma grunder som rätt baserad på livförsäkring enligt lagen om försäkringsavtal och utsökningsbalken (705/2007). I förslaget motsvarar även reglerna för återvinning till konkursbo regleringen av livförsäkringar.

5 Propositionens konsekvenser

5.1 Allmänna konsekvenser

Lagen om bundet långtidssparande är till sin natur en ramlag, vars ekonomiska konsekvenser huvudsakligen beror på vilka ändringar som vidtas i skattelagstiftningen. Utgångspunkten för att lagen om bundet långtidssparande ska fungera ligger i att man med hjälp av skattelagstiftningen kan genomdriva att tjänsteleverantörer som tillhandahåller pensionssparprodukter ges en så opartisk och neutral behandling som möjligt. Den ovan presenterade bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna bygger på detta antagande. I den proposition om en reform av skattelagstiftningen om långsiktigt sparande som överlämnas samtidigt ingår en närmare analys av reformens konsekvenser för statsfinanserna.

Med tanke på samhällsekonomin är konsekvenserna av individuellt långsiktigt sparande, liksom av individuell pensionsförsäkring i stort sett de samma som i fråga om kollektiv fondering av arbetspensioner. Sparandet innebär att man avstår från att konsumera i dagsläget och frigör medlen till placeringar. I det skede som beloppen från långsiktigt sparande lyfts får staten tillbaka sin skattekredit inklusive avkastningen, vilket i sin tur förbättrar skatteunderlaget. Det är alltså fråga om att uppskjuta konsumtionen och beskattningen med avseende på särskilt bestämda

framtida ändamål. Sedan beror det på hur fonderna förvaltas hur mycket man genom fondering av arbetspensionerna kan reducera höjningen av pensionspremierna och därmed ett skärpt skatteuttag och hur mycket individuellt långsiktigt sparande för med sig alternativ för hur den enskilda individen väljer och konsumerar under pensionstiden.

Det finns inte några uppgifter tillgängliga om hur stor del av det frivilliga pensionssparandet som sker på bekostnad av konsumtionen och hur stor del på bekostnad av övrigt sparande. Skattestöds kalkylerna bygger på antagandet att bundet långtidssparande till största delen sker på bekostnad av övrigt sparande.

Erfarenheterna visar att när IPS-systemet infördes i Sverige ledde det med undantag för det första året inte till någon större topp i tillväxtnivån för efterfrågan. Övergången från pensionsförsäkringsprodukter till rena sparprodukter har dock varit kraftig i Sverige. Samma trend är att vänta också i Finland.

De totala sparmedlen i individuella pensionsförsäkringar uppgick i slutet av 2008 till drygt 9 miljarder euro, det vill säga fem procent av bruttonationalprodukten. I och med att det individuella pensionssparandets popularitet har ökat och allt yngre generationer har kommit in i bilden från och med början av 2000-talet innebär detta att fonderna växer snabbt.

Det är att vänta att de frivilliga pensionsbesparingarna växer till betydande belopp inom några årtionden. Med en utveckling där premieinkomsten växer i likhet med den rådande trenden kommer de sparade medlen i individuellt långsiktigt sparande och pensionsförsäkringar att beroende på avkastningen från placeringarna uppgå till en nivå av 40 miljarder euro i slutet av 2030-talet. Detta skulle betyda att i förhållande till bruttonationalprodukten kommer fondernas andel att stiga från nuvarande fem procent till en nivå av 20 procent om man antar att placeringarna efter kostnaderna årligen ger en avkastning på 2 procent över BNP:s tillväxt. När man dessutom beaktar den ökande premieinkomsten till yrkespensioner och gruppensioner växer de frivilliga pensionsbesparingarnas andel ytterligare att bli klart större.

Fonderingens totala belopp kan även uppskattas med hjälp av olika antaganden om de framtida individuella pensionsbesparingarnas storlek i genomsnitt före det skede då sparmedlen börjar betalas ut. Om den individuella pensionssparsumman i genomsnitt är exempelvis 40 000—50 000 euro, skulle detta betyda i ett fall med en miljon sparare ett sparkapital som skulle växa till åtminstone 30 miljarder euro, som bankerna, försäkringsbolagen, värdepappersföretagen och fondbolagen under decennier skulle konkurrera om för att få placera och förvalta under den tid som sparmedlen flyter in och betalas ut. Samma tjänsteleverantörer konkurrerar också om förvaltningsavgifterna för det ökande antalet gruppensioner.

Det kommer slutligen an på utvecklingen på finansmarknaden och fondernas förvaltning hur mycket man med hjälp av fonderingen av arbetspensionerna kan motverka att pensionspremierna stiger och skatteuttaget skärps. När det gäller individuellt långsiktigt sparande och pensionsförsäkringar innehar spelreglerna preciserade via lagstiftningen en avgörande roll, med hjälp av dessa kan man säkerställa konkurrensen mellan tjänsteleverantörerna samt produkternas transparens och jämförbarhet. Ju effektivare marknaden fungerar, desto större möjligheter har individen att beakta ekonomiska alternativ för hur han väljer och konsumerar under pensionstiden.

5.2 Konsekvenser för hushållen

Nytan som långsiktigt sparande, liksom sparande över huvud taget, för med sig är framför allt beroende av om man lyckas få tillräcklig avkastning på besparingarna. Beträffande avkastningen är det åter ytterst viktigt att ha god kontroll över placeringsriskerna och att förvaltningskostnaderna blir så låga som möjligt. En fungerande konkurrens på marknaden är en förutsättning för låga och skäliga kostnader. Detta betyder i första hand att kunden har möjlighet att utan hinder byta tjänsteleverantör och välja mellan olika placeringsalternativ. Genom att det blir möjligt att utsträcka skatteneutraliteten i långsiktigt sparande att omfatta också andra tjänsteleverantörer och sparprodukter förbättras konkur-

rensvillkoren i pensionssparandet och konsumentskyddet betydligt.

Det är högst antagligt att reformen leder till ökad konkurrens på marknaden för sparande och förmodligen kommer kostnaderna för pensionssparprodukterna att minska. Sjunkande kostnader liksom marknadsföringen av en ny produkt medför sannolikt att mängden avdragsgilla pensionsinbetalningar på spar-kontona ökar.

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling OECD uppskattar att förvaltningskostnaderna för privata pensionssystem uppgår till 10—35 procent av sparsumman. Siva-arbetsgruppen kom till samma kostnadsintervall för i Finland verksamma leverantörer som tillhandahåller finansierings- och försäkringstjänster. Det blir eventuellt så att kostnaderna i och med ökande konkurrens och överskådlighet vid långsiktigt sparande sjunker med exempelvis en procentenhet. I så fall förbättras pensionsskyddet i fall att yrkeskarriären är fullständig med cirka 20 procent. Genom att utnyttja indexfonder kunde kostnaderna minska betydligt mera och sparsumman växa i motsvarande grad.

5.3 Konsekvenser för företagen

Den föreslagna lagen om bundet långtids-sparande, i synnerhet om samma skatteinci-tament som för pensionsförsäkringar iaktas för den, skulle få inlåningsbankerna, värdepappersföretagen och fondbolagen att utöka sitt serviceutbud och därmed ha gynnsam in-verkan på deras affärsverksamhet. Dessutom skulle en ökad konkurrens allmänt taget vara ägnad att effektivisera verksamheten på marknaden.

En ökad konkurrens kan emellertid leda till att efterfrågan på frivilliga individuella pen-sionsförsäkringar sjunker i någon mån. Detta har dock inte ansetts medföra någon större verkan. Pensionsförsäkringarna innehåller nämligen sådana drag, såsom möjlighet till skydd för dödsfall som avviker från spar-summan, som inte kan bindas till andra pro-dukter för långsiktigt sparande. De totaleko-nomiska verkningarna av eventuella branschglidningar minskar på grund av att största delen av både de livförsäkringsbolag, som erbjuder pensionsförsäkringar, och så-

dana företag för finansiella tjänster, som kan tillhandahålla de föreslagna nya sparavtalen, de facto hör till samma koncerner.

5.4 Konsekvenser för den offentliga ekonomin och myndigheterna

De avtals- och näringsrättsliga lagförslagen i propositionen medför inte som sådana några direkta konsekvenser för den offentliga eko-nomin. Med hjälp av propositionen skapas dock förutsättningar för att utvidga skattein-citamenten, som för närvarande tillämpas en-dast på pensionsförsäkringar, att omfatta även långsiktigt sparande enligt förslaget i propositionen.

De föreslagna bestämmelserna har inte som sådana någon större inverkan på myndighe-ternas verksamhet. Verkningarna begränsas närmast till att övervakningen av att den nya lagen iaktas i viss mån medför extra kostna-der för Finansinspektionen. Dessa verkningar har dock bedömts som ganska obetydliga.

6 Beredningen av propositionen

Statsrådet tillsatte 6.5.2002 en arbetsgrupp med uppgift att uppskatta behovet av lag-stiftning för att säkerställa jämlika konkur-rensvillkor mellan de produkter för sparande, placeringar och livförsäkringar som tillhan-dahålls i Finland. Arbetsgruppen antog nam-et Siva-arbetsgruppen. I februari 2003 läm-nade gruppen en mellantidsrapport. Som ut-gångspunkter för arbetet uppställde arbets-gruppen principerna att

- man inte på sinsemellan konkurrerande spar-, placerings- och livförsäkringsproduk-ter (sparprodukter) och på företag som erbj-uder sådana produkter utan giltig orsak ska tillämpa sådana från varandra avvikande stadganden som förvrider konkurrensen på marknaden för sådana produkter,

- finska företags möjligheter att erbjuda spar-, placerings- och livförsäkringstjänster ska vara så likvärdiga som möjligt i förhål-lande till utländska tjänsteföretag samt att

- konsumenterna på ett tillförlitligt sätt kan jämföra sinsemellan konkurrerande sparpro-dukter.

Siva-arbetsgruppen lämnade sin slutrapport i december 2003. Arbetsgruppen föreslog att

skatteförmånen i samband med pensionsförsäkring utvidgas att på vissa villkor omfatta också andra sparprodukter. Arbetsgruppen ansåg att å ena sidan bör långsiktigt sparande utvecklas som medborgarnas frivilliga beredskap inför utgifter under ålderdomen när de växande pensions- och vårdutgifterna i samband med att befolkningen åldras sannolikt förutsätter att den totala skattesatsen höjs. Arbetsgruppen framhöll också att å andra sidan talar närings- och finansmarknadspolitiska samt skattepolitiska målsättningar för att genomdriva jämlig konkurrens, ett mångsidigt utbud och ett kundskydd på hög nivå också i fråga om bundet långtidssparande med skattestöd, likaledes att internationellt och i stor utsträckning i EU-länderna gäller konkurrensen vid långsiktigt sparande såväl försäkrings- som sparprodukter. Arbetsgruppen föreslog att en ny lag om bundet långtidssparande stiftas. Arbetsgruppens förslag gick inte igenom i det skedet.

Enlig regeringsprogrammet för Matti Vanhanens andra regering ska *"beskattningen av långtidssparande utvecklas för att konkurrensen skall bli effektivare inom utbudet av sparprodukter"*. Enligt utvärderingen av regeringsprogrammet efter halva tiden har man för avsikt att bereda lagstiftning som gäller långsiktigt sparande på basis av det förslag Siva-arbetsgruppen lagt efter att ha utrett placerings- och försäkringsprodukternas konkurrensneutralitet på så sätt att den nya lagen träder i kraft från början av 2010. Kunden ska ha rätt att byta tjänsteleverantör enligt samma principer inom alla sektorer. Bestämmelserna om frivillig pensionsförsäkring ska som för närvarande ingå i lagen om försäkringsavtal.

Propositionen har beretts vid finansministeriet. Sammanlagt 41 instanser som representerar myndigheter, intresseorganisationer och forskningsinstitut har lämnat utlåtande. I den fortsatta beredningen har remissorganens viktigaste påpekanden i fråga om förvalt-

ningen av placerade medel, insättningsgaranti, förmånstagarförordnande samt tjänsteleverantörens straffrättsliga ansvar huvudsakligen beaktats. I utlåtandena har även framförts krav på att sparmedlen ska ändra till en livslång pensionsförsäkring när de lyfts. Till denna del har inte några ändringar vidtagits i propositionen, eftersom förslagen till största delen gäller ändringar som planeras i skattelagarna. Dessutom skulle den föreslagna modellen innehålla konkurrens- och konsumentpolitiska problem. Ministeriet har gjort upp ett sammandrag över utlåtandena.

7 Samband med andra propositioner

Propositionen hänför sig till en proposition med förslag till lagstiftning om en reform av beskattningen av långsiktigt sparande som samtidigt överlämnas till riksdagen.

Riksdagen har dessutom vid sidan av denna proposition för behandling regeringens proposition med förslag till ändring av lagen om försäkringsavtal och vissa andra lagar som har samband med den (RP 63/2009 rd). I denna proposition ingår förslag till bestämmelser som man så långt som möjligt har strävat att bereda i överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i lagen om försäkringsavtal (i synnerhet 12—18 § i lagförslag 1 samt den föreslagna ändringen av lagen om försäkringsavtal med en ny 13 b §) och som således vid behov måste samordnas med lagarna som ges på basis av den förstnämnda lagpropositionen.

Riksdagen har ytterligare samtidigt med denna proposition för behandling regeringens proposition med förslag till lag om betalningsinstitut och vissa lagar som har samband med den (RP /2009 rd). Det kan bli aktuellt att samordna den ändring av 20 § 1 mom. i kreditinstitutslagen som föreslås i denna proposition med den nämnda propositionen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag**1.1 Lag om bundet långtidssparande**

1 §. Tillämpningsområde. Enligt *paragrafen* ska lagen tillämpas på avtal om långsiktigt sparande. Avtalen kallas *sparavtal*.

Ett sparavtal karakteriseras av att en fysisk person som är part i avtalet (*sparare*) gör inbetalningar på ett särskilt konto (*sparkonto*) i en inlåningsbank och tjänsteleverantören placerar medlen på kontot enligt placeringsstrategin i sparavtalet i placeringsobjekt som anges närmare i lagen. Det sammanlagda beloppet för spararens inbetalningar samt medlen för att placera dem och avkastningen från placeringarna kallas i lagen *sparmedel*.

I ett sparavtal ingår det också att sparmedlen får tas ut först när den som har rätt till medlen har uppnått en viss ålder eller när en särskild uttagsgrund uppfylls i livssituationen för någon annan som har rätt till sparmedlen och är nämnd i villkoren. Sparavtalen är främst avsedda för pensionssparande, men uttagsvillkoret kan också vara något annat särskilt i stället för uppnådd pensionsålder. Men villkoret måste harmoniera med avtalens långsiktighet och vara en exceptionell livssituation för den som har rätt till sparmedlen, till exempel skilsmässa, arbetslöshet eller arbetsoförmåga. Den föreslagna bestämmelsen tillåter också att behovet av särskild sjukvård eller omvårdnad kan anges som uttagsvillkor. Bestämmelsen är följaktligen tänkt att bli tillämpad så att uttagsvillkoren ska svara mot de villkor som är skatteincitament i förslag till ändringar av vissa skattelagar som läggs fram samtidigt med denna lag. Uttagsvillkoren i denna lag är dock en aning generösare än i de föreslagna skattelagarna för att lagen inte utan orsak ska försvåra eventuella senare ändringar av skattelagstiftningen.

Den som har rätt till sparmedlen ska kunna vara antingen spararen själv eller någon annan fysisk person som spararen förordnar i sparavtalet, till exempel maka eller make eller barn. Den som har rätt till sparmedlen är

inte part i avtalet utan bara förmånstagare och kan därför inte vara ett minderårigt barn eller någon annan som saknar rättshandlingsförmåga. I motsats till lagen om försäkringsavtal föreskriver lagen inte om någon bestämd förmånstagare, utan när den som har rätt till sparmedlen avlider ska medlen alltid ingå i dödsboet. Då tillämpas de allmänna principerna för ärvd egendom på sparmedlen.

Sparavtal ska bara få tillhandahållas av tjänsteleverantörer som avses i 3 § och avtalen måste uppfylla minimivillkoren i 10 §. I skattelagarna ingår det bestämmelser om de extra villkor som ett sparavtal måste uppfylla för att skatteincitamenten ska tillämpas på beskattningen av sparmedel.

I 2 mom. ingår det för tydlighetens skull en bestämmelse om att det som i övrigt föreskrivs om investeringstjänster tillämpas utöver denna lag på tillhandahållande av investeringstjänster vid sparavtal. Detta innebär att tjänsteleverantörerna måste följa 4 kap. i värdepappersmarknadslagen när sparavtalet tillåter att sparmedlen placeras i värdepapper. När avtalen tillåter placeringar i fondandelar gäller utöver denna lag också lagen om placeringsfonder.

I 3 mom. ingår ett undantag från tillämpningsområdet och innebär att lagen inte gäller sparande som grundar sig på försäkringsavtal enligt lagen om försäkringsavtal.

2 §. Definitioner. I paragrafen definieras de viktigaste begreppen i lagen, det vill säga sparavtal, tjänsteleverantör, sparare, sparkonto, sparmedel och den som har rätt till sparmedlen.

3 §. Rätt att tillhandahålla sparavtal. Paragrafen räknar upp de tjänsteleverantörer som har rätt att tillhandahålla sådana sparavtal som avses i lagen. Tjänsteleverantörerna är inlåningsbanker, värdepappersföretag och fondbolag och morsvarande utländska tjänsteleverantörer som har verksamhet i Finland med koncession från någon annan EES-stat om tjänsteleverantören kommer från någon annan stat än en EES-stat, med koncession från Finansinspektionen för filialer i Finland. Tjänsteleverantörernas rätt att tillhandahålla

placeringsobjekt eller investeringstjänster för placering av sparmedel ska dock begränsas till det som är föreskrivet om denna rätt någon annanstans i lag och vad som är tillåtet inom ramen för deras koncession.

Det som sägs nedan om inlåningsbanker, värdepappersföretag och fondbolag gäller också de utländska tjänsteleverantörerna.

Enligt 2 mom. ska en tjänsteleverantör minst en månad innan verksamheten inleds skriftligt anmäla till Finansinspektionen att de börjar tillhandahålla sparavtal. Anmälan ska åtföljas av nödvändiga uppgifter för att Finansinspektionen ska kunna försäkra sig om att tjänsteleverantörerna uppfyller kraven i lagen och i övrigt kan tillhandahålla den lagstadgade tjänsten på ett tillförlitligt sätt. Tjänsteleverantörerna ska åtminstone uppge hur kommer att se till att de lagstadgade rapporterings- och informationsskyldigheten följs, vilka avtalsmallar kommer att använda och vilka placeringsobjekt de själva kommer att ha för sparmedlen och i vilket hänseende de har för avsikt att anlita utomstående tjänsteleverantörer. I förekommande fall kan Finansinspektionen meddela närmare föreskrifter om anmälningsplikten enligt momentet.

4 §. Bestämmelsernas tvingande karaktär. Bestämmelserna ska vara tvingande för att skydda sparare som betraktas som konsumenter och eventuella andra som har rätt till sparmedlen. Bestämmelsen innehåller samma principer som 3 § i lagen om försäkringsavtal där det föreskrivs om bestämmelsernas tvingande natur.

Ett avtalsvillkor är ogiltigt, om det avviker från denna lag till nackdel för någon annan som har rätt till sparmedlen än spararen.

Ett avtalsvillkor som avviker från denna lag till nackdel för spararen är ogiltigt gentemot en konsument och någon annan fysisk person eller en juridisk person som med hänsyn till arten och omfattningen av sin näringsverksamhet eller sin övriga verksamhet och förhållandena i övrigt i egenskap av avtalspart till tjänsteleverantören kan jämföras med en konsument.

5 §. Inbetalningar på sparkonto och uttag av sparmedel. I 1 mom. föreskrivs det om de inbetalningar som spararen ska göra på sparkontot enligt sparavtalet. Enligt momentet får tjänsteleverantören bara ta emot penningme-

del av spararen. Lagen tillåter således inte att spararen överför exempelvis värdepapper på tjänsteleverantören. Begränsningen ska dock inte gälla situationer då sparavtalet sägs upp och sparmedlen för över på en ny tjänsteleverantör. Då kan övriga sparmedel föras över direkt till den nya tjänsteleverantören utan att först behöva omvandlas till penningmedel. Lagen anger inga gränser för hur ofta och hur stora engångsbetalningar spararen får föra över till tjänsteleverantören. Därmed uppfyller en enda inbetalning de lagstadgade kraven på sparavtal. Inbetalningar på sparkontot får inte göras efter det i 1 § avsedda uttagsvillkoret är uppfyllt.

Medlen måste alltid tas emot på ett konto som specificeras i sparavtalet. Definitionen i 2 § 4 punkten på sparkonto innebär att kontot alltid måste vara i en inlåningsbank eller i en filial i Finland till ett utländskt kreditinstitut eller ett utländskt finansiellt institut.

Inga andra medel än de som grundar sig på ett sparavtal får tas emot på sparkontot. Dessutom ska det anges i kontoavtalet att bara tjänsteleverantören har rätt att använda medlen på kontot. På så sätt kan man försäkra sig om att sparmedlen och avkastningen på dem, oavsett var de placeras, kommer att vara bundna spartiden ut enligt vad sparavtalet anger. Dessutom underlättar bestämmelsen skatteövervakningen av långsiktigt sparande i och med att skattemässigt betydande transaktioner ska kunna följas upp med hjälp av sparkontot. I 6 § 2 mom. föreskrivs det dessutom att också avkastning på placerade medel plus medlen från överlåtelse av placeringsobjekt och återbetalningen av kapitalet ska betalas in på sparkontot, om de inte placeras på nytt med en gång.

Det ska framgå av kontoavtalet att spararen eller någon annan som har rätt till sparmedlen och specificeras i avtalet äger medlen, trots att det bara är tjänsteleverantören som har rätt att använda dem. Därmed får medlen på ett sparkonto till exempel inte utmätas på tjänsteleverantörens skulder eller kvittas mot dennes skulder. Medlen ska inte heller ingå i tjänsteleverantörens konkursbo. I 6 § ingår det bestämmelser om att placeringsobjekt som har förvärvats med sparmedel inte får utmätas på eller kvittas mot tjänsteleverantö-

rens skulder och att de inte ingår i dennes konkursbo.

I 17 § ingår det bestämmelser om utmätning av sparmedel på skulder som spararen eller den som har rätt till sparmedlen har. I momentet föreskrivs det för tydlighetens skull att utmätning enligt 17 § är möjlig trots momentet. Likaså ska sparmedel trots momentet kunna förordnas återgå till spararens konkursbo enligt vad som anges i 18 §.

Sparkontot ska samtidigt kunna vara ett placeringsobjekt som avses i 6 § 1 mom. 1 punkten, om det i sparavtalet anges att sparmedlen får placeras på bankkonto och sparkontot är angett som ett sådant placeringsobjekt. Men de föreslagna bestämmelserna hindrar inte att parterna i sparavtalet avtalar om att sparmedlen ska placeras på ett eller flera andra bankkonton än sparkontot som tillhandahållas av samma tjänsteleverantör eller av flera tjänsteleverantörer.

Om tjänsteleverantören är ett värdepappersföretag eller ett fondbolag, ska kunden innan sparavtal ingås ingå avtal med inlåningsbanken om att öppna ett sparkonto. Bestämmelsen är en specialbestämmelse och åsidosätter det som sägs i 4 kap. 14 § 2 mom. i värdepappersmarknadslagen om förvaring av kundmedel. Rent praktiskt kan ett sparkonto öppnas när sparavtalet ingås, till exempel genom att kunden ger tjänsteleverantören fullmakt att öppna ett konto.

Momentet föreskriver också om uttag av sparmedel när uttagsvillkoret i 1 mom. är uppfyllt. Sparmedlen ska bara få tas i pengar från sparkontot. Tjänsteleverantören måste därför se till att de placeringsobjekt som har förvärvats för att placera sparmedlen omvandlas till pengar och förs över till sparkontot i den takt som medel får tas ut enligt avtalet. Bestämmelsen gäller inte situationer då sparavtalet upphör att gälla på grund av att spararen eller den som har rätt till sparmedlen avlider.

I 2 mom. ingår närmare bestämmelser om hur bestämmelserna om insättning i kreditinstitutslagen tillämpas på sparkonton. Det behövs särskilda bestämmelser eftersom sparkonton inte kommer att omfattas av insättningsgarantin och därmed inte ingår i definitionen på insättning i kreditinstitutslagen. Det som kreditinstitutslagen föreskriver i 10 § 3

mom. om godkännande av kontovillkor, i 135 § om inlåningsavtal och i 138 § om förbud mot kvittning av kontomedel tillämpas också på sparavtal. Kvittningsförbudet ska gälla de sparmedel som inte får utmätas. Förbudet ska alltså gälla i den omfattning som den föreslagna 17 § föreskriver om förbud mot utmätning av sparmedel.

Enligt 1 punkten ska sparmedlen på sparkontot vara åtskilda från kundens eventuella andra penningmedel, vilket innebär att inga andra medel än de som ingår i sparavtalet får tas emot på sparkontot. På så sätt försäkras man sig om att sparmedel som inte igår i insättningsgarantin fortlöpande kan hållas isär från övriga medel.

I 2 punkten förutsätts det i linje med bundet långtidssparande att bara tjänsteleverantören ska ha rätt att använda medlen på kontot.

I förslaget till lag om ändring av 105 § i kreditinstitutslagen föreslås det för att garantera att alla sparobjekt behandlas lika att medlen på ett sparkonto inte ska omfattas av insättningsgarantin. Detta måste enligt 3 punkten explicit nämnas i sparavtalet.

För tydlighetens skull föreskriver 3 mom. att det som lagstiftningen om värdepappersmarknaden föreskriver om förvaring av kundmedel inte ska tillämpas på sparkonton. Därmed är momentet en specialbestämmelse som åsidosätter de allmänna bestämmelserna om förvaring av kundmedel i värdepappersmarknadslagen.

6 §. Placering av sparmedel. I 1 mom. anges det vilka objekt sparmedel får placeras i om det inte i sparavtalet anges att de ska ligga på sparkontot. Bestämmelserna medger därmed också det alternativet att det långsiktiga sparandet genomförs uteslutande genom att sparande på ett sparkonto. Då utgörs avkastningen på sparmedlen bara av räntan på kontomedlen. Övriga tillåtna placeringsobjekt är övriga bankkonton enligt 1 punkten, värdepapper som är föremål för offentlig handel eller multilateral handel eller därmed jämförlig utländsk handel enligt 2 punkten, värdepapper som enligt 3 punkten emitteras av offentliga samfund och fondandelar enligt 4 punkten.

Medlen ska kunna placeras antingen i objekt som tjänsteleverantören själv tillhandahåller, om koncessionen tillåter det eller i ob-

jekt som tillhandahålls av utomstående tjänsteleverantörer, till exempel ett bankkonto i en annan inlåningsbank, värdepapper som förmedlas av ett utomstående värdepappersföretag eller fondandelar som tillhandahålls av ett utomstående fondbolag.

I 10 § 4 mom. föreskrivs det att det av sparavtalet måste framgå i vilka av de placeringsobjekt som avses i momentet sparmedlen får placeras. I sparavtalet ska det ingå en placeringsstrategi, placeringsmål och risknivå eller tillåtna fluktuationer i risknivån som spararen lägger fast för placeringen. I överensstämmelse med placeringsstrategin ska avtalet kunna tillåta att tjänsteleverantören placerar i alla de objekt som nämns i momentet eller i objekt som specificeras närmare i sparavtalet (diskretionär kapitalförvaltning) eller att spararen får ange placeringsobjekten i ett särskilt uppdrag.

Ett bankkonto enligt 1 punkten kan således vara detsamma ett sparkonto enligt 5 § eller ett annat bankkonto beroende på vad sparavtalet föreskriver om placeringen av sparmedlen. För att det bankkonto som är placeringsobjekt ska vara ett annat konto än sparkontot tillämpas de generella bestämmelserna insättningsgaranti på det. I 2 mom. föreskrivs det dock i överensstämmelse med kontots bundna karaktär att tjänsteleverantören är den enda som har rätt att använda medlen också på ett konto av den här typen.

Enligt 2 punkten får sparmedlen bara placeras i värdepapper som avses i 1 kap. 2 § 1 mom. i värdepappersmarknadslagen och är föremål för offentlig handel enligt 3 kap. eller multilateral handel enligt 3 a kap. i lagen eller för därmed jämförlig utländsk handel och där emittenten är skyldig att följa informationsskyldigheten enligt 2 kap. eller 3 a kap. 11 § i lagen eller därmed jämförlig informationsskyldighet. Momentet inbegriper därmed också aktier som är noterade på den så kallade mäklarlistan på börsen.

I förarbetena till värdepappersmarknadslagen sägs det att de allmänna kriterierna för de värdepapper som avses i punkten är att de är värdepapper som är omsättningsbara och som har satts eller sätts i omlopp bland allmänheten tillsammans med flera andra värdepapper som har utfärdats över likalydande rättigheter. Dessutom ska bevisen uppfylla de

allmänna privaträttsliga kriterierna för värdepapper. Ett värdepapper är ett dokument som måste besittas för att de rättigheter den ger ska kunna utnyttjas. Ett värdepapper kan också vara en rättighet som bara är registrerad på ett värdeandelskonto enligt den anknytande lagstiftningen eller den motsvarande utländska lagstiftningen. Då har det inte utfärdats något bevis som man måste inneha för att få utnyttja rättigheten.

I 1 kap. 2 § 1 mom. i värdepappersmarknadslagen ingår en exempelförteckning över de olika rättigheter där det utfärdade beviset kan omfattas av värdepappersmarknadslagen. Förteckningen nämner följande:

1) en aktie eller någon annan andel i en sammanslutnings eget kapital eller över där till ansluten rätt till utdelning, ränta eller annan avkastning eller rätt till teckning,

2) en andel i ett masskuldebrevslån eller någon därmed jämförlig gäldenärsförbindelse eller över en till andelen eller förbindelsen ansluten rätt till ränta eller annan avkastning,

3) en kombination av rättigheter som nämns i 1 och 2 punkten,

4) en rätt till köp eller försäljning av nämnda rättigheter,

5) en fondandel eller en därmed jämförbar andel i ett fondföretag, eller över

6) någon annan rätt än de nämnda som baserar sig på ett avtal eller en förbindelse.

Definitionen på värdepapper i värdepappersmarknadslagen har ansetts vara för omfattande för att den ska kunna tillämpas på placeringsobjekt vid långsiktigt sparande. Därför avgränsar punkten definitionen på godtagbart placeringsobjekt till att emittenten ska vara skyldig att följa informationsskyldigheten enligt 2 kap. Detta innebär att som placeringsobjekt godkänns bara värdepapper som sätts i omlopp av emittenter i Finland eller i något annat EES-land och värdepapper som sätts i omlopp av en emittent i ett land utanför EES förutsatt att informationsskyldigheten ligger minst på den nivå som anges i EU-direktiven.

Enligt 3 punkten ska sparmedel också få placeras i värdepapper som emitteras eller garanteras av ett offentligt samfund oberoende av informationsskyldigheten i 2 punkten. Bestämmelsen i 2 kap. 3 § 2 mom. i värdepappersmarknadslagen innebär att sparmedel

bara får placeras i värdepapper som emitteras eller garanteras av ett offentligt samfund i EES-stater.

Bestämmelsen i 4 punkten innebär att sparmedel bara får placeras i placeringsfonder och fondföretag som har en informations-skyldighet som uppfyller kraven i EU-lagstiftningen.

Enligt 2 mom. har tjänsteleverantören exklusiv rätt till medlen på det bankkonto som är placeringsobjekt på samma sätt som till medlen på ett sparkonto. Medlen på ett särskilt bankkonto omfattas dock i motsats till medlen på ett sparkonto av insättningsgarantin.

Enligt 3 mom. får sparmedel placeras i derivatinstrument uteslutande för att skydda dem mot förändringar i aktie- och valutakurser eller i räntorna eller mot andra minskningar i värdet på avkastningen från eller kapitalet på placeringsobjektet oberoende av om ett derivatinstrument motsvarar definitionen på värdepapper i 1 mom. eller inte.

I överensstämmelse med bundet långtids-sparande får avkastning på de placerade sparmedlen, bland annat ränta, utdelning och försäljningsintäkter, under spartiden inte betalas ut till spararen, utan ska läggas till sparmedlen och därmed placeras på nytt i tillåtna placeringsobjekt enligt vad som anges i sparavtalet. För att garantera detta föreskriver 4 mom. att avkastningen från de placerade sparmedlen bara får betalas ut på sparkontot om de inte genast placerats på nytt. Tjänsteleverantören är skyldig att se till att dennes avtalsparter betalar in dem på sparkontot om de inte genast placeras på nytt. Bestämmelsen avser att säkerställa att inga som helst medel som grundar sig på sparavtalet under spartiden betalas ut till spararen eller någon utomstående och att de penningmedel som tjänsteleverantören innehar och grundar sig på sparavtalet uteslutande förvaras på sparkontot. Bestämmelsen hindrar inte att till exempel ränta eller annan avkastning på placeringsobjektet läggs till kapitalet, att en fondandel byts ut mot en annan fondandel som tillhandahålls av samma tjänsteleverantör eller att placeringsobjektet byts ut direkt på något annat sätt. För att säkerställa att momentet följs föreskrivs det också att det inte får utfärdas bevis över de placeringsob-

jekt som avses i momentet för den som har rätt till sparmedlen. Om emittenten har en sådan skyldighet enligt någon annan bestämmelse i lag, ska skyldigheten gälla tjänsteleverantören och inte den som har rätt till sparmedlen. Momentet kommer därmed att bland annat tillämpas på ett fondbolags skyldighet att utfärda andelsbevis över fondandelar enligt 54 § i lagen om placeringsfonder.

Enligt 5 mom. ska placeringsobjekten i paragrafen hållas i sär från tjänsteleverantörens övriga medel. Därmed säkerställs det att placeringsobjekten inte kan utmätas på tjänsteleverantörens skulder eller i övrigt användas till att betala dennes skulder. Placeringsobjekten är spararens egendom och de föreslagna bestämmelserna påverkas följaktligen inte till exempel av det som föreskrivs om registrering av värdeandelar och aktieägares rösträtt någon annanstans i lag. Det föreslagna 4 mom. och 16 § om förbud att överlåta och pansätta sparmedlen innebär dock att överlåtelse-, pant- och betalningsbegränsningarna enligt dessa bestämmelser måste anges i till exempel värdeandelssystemet.

7 §. *Skyldighet att utreda och informera innan avtal ingås.* Paragrafen föreskriver om tjänsteleverantörens skyldigheter innan ett sparavtal ingås.

I 1 mom. åläggs tjänsteleverantören i likhet med 4 kap. 3 § 2 mom. i värdepappersmarknadslagen att inhämta tillräckliga uppgifter om kundernas ekonomiska ställning, erfarenhet av investering och investeringsmålsättning och underrätta kunden om sin bedömning av placeringsobjektets eller tjänstens tillämlighet för kunden. I motsats till 2 mom. ska momentet bara tillämpas när placeringsobjektet kan vara något annat än ett vanligt bankkonto. När tjänsteleverantören tillhandahåller sparavtal som i vilket fall som helst innefattar investeringstjänst gäller skyldigheten att inhämta uppgifter av spararen direkt med stöd av värdepappersmarknadslagen. Genom momentet säkerställs det att skyldigheten också gäller den typen av sparavtal där spararen själv kan välja om han eller hon vill placera sparmedlen i banksättningar, värdepapper, fondandelar eller en kombination av dem.

I 2 mom. ingår en skyldighet att ge spararen viktig information om tjänsteleverantören

och avtalet innan avtal ingås. Informations-skyldigheten motsvarar 2 kap. 5 § i lagen om försäkringsavtal som anger vilka uppgifter som måste uppges innan ett avtal ingås. Om ett sparavtal är kombinerat med investerings-tjänst, vilket vanligen är, och spararen be-traktas som icke-professionell investerare en-ligt värdepappersmarknadslagen ska också de närmare bestämmelserna i 4 kap. i värdepap-persmarknadslagen följas.

I 3 mom. ingår ett bemyndigande att utfär-da förordning av statsrådet om vilka uppgif-ter tjänsteleverantören är skyldig att lämna till spararen innan de ingår avtal. Finansin-spektionen kan dessutom meddela närmare föreskrifter om på vilket sätt uppgifter som föreskrivs i förordningen skall uppges i syn-nerhet hur avkastningen av och kostnaderna för ett sparavtal ska uppges. Bestämmelsen, liksom också motsvarande bestämmelser i 8 §, avser att säkerställa att avkastningen av och kostnaderna för långsiktigt sparande ska kunna läggas fram så att kunden kan jämföra olika tjänsteleverantörers sparavtal. Också här måste det vid tillämpningen tas hänsyn till det oftast samtidigt handlar om invester-ingstjänster som berörs av värdepappers-marknadslagen.

8 §. Informationsskyldighet under pågåen-de avtalsförhållande. Paragrafen föreskriver om tjänsteleverantörens informationsskyl-dighet under pågående avtalsförhållande.

Enligt 1 mom. är tjänsteleverantören skyl-dig att åtminstone årligen till spararen lämna uppgifter om sparmedlen och om avkast-ningen på och kostnaderna för dem.

I 2 mom. bemyndigas statsrådet att genom förordning närmare föreskriva om tillämp-ningen av 1 mom. Enligt momentet kan Fi-nansinspektionen dessutom meddela närmare bestämmelser om hur uppgifter som före-skrivs i förordningen skall uppges. Uppgifter som särskilt förutsätter sådana närmare be-stämmelser är uppgifterna om hur kostnader-na ska räknas ut och om hur avkastning, kostnader och andra uppgifter ska presente-ras för spararen.

9 §. Ansvar för bristfällig eller felaktig in-formation. Paragrafen föreskriver om tjänste-leverantörens ansvar om tjänsteleverantören eller en företrädare för denne i marknadsfö-ringen eller under avtalsperioden ger spara-

ren bristfälliga eller vilseledande informa-tion. Då ska avtalet gälla med den innebörd som spararen hade anledning att sluta sig till på grundval av informationen. Bestämmelsen motsvarar 9 § i lagen om försäkringsavtal.

Med marknadsföring avses samma sak som i konsumentskyddslagen (38/1978). Begrep-pet ska alltså uppfattas i vid bemärkelse. I marknadsföring ingår bland annat reklam, broschyrer, erbjudanden och även muntlig in-formation till exempel vid avtalsförhandling-ar.

De uppgifter som tjänsteleverantören och en företrädare för denne lämnar eller låter bli att lämna är alltså av betydelse för innebör-den i avtalet. Med företrädare avses en per-son som på grund av sin ställning, en explicit uppgiftsbeskrivning eller ett uppdrag är be-hörig att lämna uppgifter för tjänsteleveran-törens räkning.

Bedömningen av kundens befogade upp-fattning ska bygga på objektiva aspekter. Den ska utgå från vilken uppfattning genom-snittskunden på goda grunder kan komma fram till. Kunderna kan inte åberopa be-stämmelsen om de får fel uppfattning och det exempelvis beror på att de inte har satt sig in tillräckligt väl i informationen. De kan inte heller åberopa en uppgift som de visste var fel. Fram till dess avtalet ingås har tjänstele-verantören rätt att rätta till eventuella felakti-ga uppgifter i marknadsföringen och komplettera bristfällig information.

Vid bedömningen ska det undantagsvis vara tillåtet att stödja sig på subjektiva upp-fattningar. Då ska man kunna förutsätta att någon som känner till branschen väl måste ha förstått innebörden av avtalet rätt, även om marknadsföringen objektivt sätt var vilsele-dande.

Enligt förslaget kräver ansvaret för bristfäl-lig och vilseledande information inte uppsåt från tjänsteleverantörens eller företrädarens sida. Avtalet kan få en innebörd som strider mot tjänsteleverantörens avsikt även om ing-en från dennes sida har förfarit oaktsamt. An-svaret motsvarar följaktligen försäljarens an-svar för marknadsföringsinformation enligt köplagen (355/1987) och konsumentskydds-lagen.

Ansvaret för information som ges eller undanhålls gäller också den typen av informa-

tion som kunden får under avtalets giltighetstid och kan anses ha inverkat på hur han eller hon har handlat.

Paragrafen ska bara gälla själva sparavtalet, men inte andra avtal som kunden och tjänsteleverantören inom ramen för sparavtalet eventuellt ingår om förvärv eller överlåtelse av placeringsobjekt under spartiden. På dessa avtal tillämpas bara det som föreskrivs någon annanstans i lag om investeringstjänst.

10 §. Vad ett sparavtal ska innefatta. Paragrafen anger vilka uppgifter det åtminstone måste ingå i sparavtalet. Utöver sparavtalet ska spararen ingå ett avtal om sparkonto. På ett avtal om sparkonto tillämpas 5 § 2 mom. och de bestämmelser i kreditinstitutslagen som nämns där. Avtalet om sparkonto kan ingå i sparavtalet eller ingås fristående.

11 §. Hur sparavtalet upphör att gälla om spararen eller den som har rätt till sparmedlen avlider. I 1 mom. föreskrivs det att ett sparavtal upphör att gälla om spararen eller någon som har rätt till sparmedlen avlider innan uttagsvillkoret i 1 § uppfylls. I detta fall uppfylls inte det ursprungliga syftet med avtalet och avtalet upphör att gälla oberoende av uttagsvillkoret.

Enligt 2 mom. övergår sparmedlen vid spararens frånfälle till den som har rätt till sparmedlen eller, om spararen är den som har rätt till sparmedlen, till dennes rättsinnehavare. När någon annan som har rätt till sparmedlen än spararen avlider övergår rätten till sparmedlen till rättsinnehavarna till den som har rätt till sparmedlen. Detta innebär att inskränkningar i bestämmanderätten enligt 6 § inte längre tillämpas på sparmedel, när spararen eller någon annan som har rätt till sparmedlen än spararen avlider. I stället ska sparmedlen behandlas som vilka tillgångar som helst i ett dödsbo.

12 §. Frånträde av sparavtal. Paragrafen föreskriver om spararens så kallade ångerrätt, det vill säga rätt att frånträda avtalet inom den tid som närmare anges i paragrafen. Återbetalning av medlen och återbetalda medel definieras enligt samma principer som de fall som 11 § avser.

13 §. Tjänsteleverantörens skyldighet att säga upp ett sparavtal. Paragrafen anger tjänsteleverantörens rätt att ensidigt säga upp ett sparavtal. Det är inte tillåtet att ensidigt säga

upp ett sparavtal i andra fall än de som anges i paragrafen.

Lagen har inga explicita bestämmelser om hävning av avtal. Därmed gäller generella avtalsrättsliga principer som innebär att ett avtal kan hävas om en avtalspart väsentligt har överträtt sina förpliktelser enligt avtalet.

Om tjänsteleverantören har försatts i likvidation eller konkurs eller i övrigt har förverkat sin rätt att tillhandahålla sparavtal, ska tjänsteleverantören säga upp sparavtalet. Andra anledningar är om Finansinspektionen har inskränkt villkoren i koncessionen eller, om tjänsteleverantören är en filial i Finland till en utländsk tjänsteleverantör, och Finansinspektionen har förbjudit fortsatt verksamhet. Tjänsteleverantören ska då uppmana spararen att föra över sparmedlen till en annan tjänsteleverantör eller försäkringsgivare på det sätt som anges närmare i paragrafen, annars betalas sparmedlen ut till spararen oberoende av eventuella skattepåföljder och andra påföljder. Om spararen då inte ingår ett nytt avtal med en annan tjänsteleverantör inom den utsatta tiden enligt 3 mom., ska sparmedlen omvandlas till pengar och betalas ut till spararen oberoende av hur utbetalningarna kommer att behandlas skattemässigt.

14 §. Spararens rätt att säga upp ett sparavtal. Paragrafen föreskriver om spararens rätt att säga upp ett sparavtal. Avtalet får sägas upp bara om spararen har ingått sparavtal med en annan tjänsteleverantör och de influtna sparmedlen förs över direkt till den tjänsteleverantör eller försäkringsgivare som är part i det nya avtalet eller till ett nytt avtal med samma tjänsteleverantör. Rätten att säga upp ett avtal och föra över sparmedlen till en annan tjänsteleverantör eller försäkringsgivare ska gälla både den spartid och den pensionstid under vilken sparmedlen får tas ut. Med överföring av sparmedel avses att alla de rättigheter som tjänsteleverantören enligt denna lag har till sparmedlen förs över, till exempel rätten att använda medlen på sparkontot och rätten att bestämma placeringsobjekt och ta emot betalningar för överlåtelse av och avkastning från dem. Medlen får alltså föras över utan att de måste realiseras. Enligt paragrafens 3 mom. har tjänsteleverantören likväl rätt att sälja en behövlig mängd placeringsobjekt före överföringen av sparmed-

len om tjänsteleverantören är skyldig att verkställa förskottsinnehållning för de medel som ska överföras. Det föreslagna momentet ger möjlighet till effektivt verkställande av förskottsinnehållning i situationer där medlen genom överföringen kommer att lyda under ett avtal som inte uppfyller kraven på särskilt beskattningsbemötande i beskattningslagen. Bestämmelser om när en tjänsteleverantör är skyldig att verkställa förskottsinnehållning utfärdas i skattelagstiftningen.

15 §. Avbrott i sparande. Paragrafen gäller avbrott i sparandet. Spararen har rätt att när som helst sluta betala in beloppen enligt sparavtalet på sparkontot och fortsätta att betala senare på de tidigare villkoren. Detta gäller trots att spararen enligt det ursprungliga avtalet ska göra regelbundna inbetalningar på sparkontot.

16 §. Förbud mot överlåtelse och pantsättning. Paragrafen förbjuder spararen att överlåta eller pantsätta sparmedlen eller en rätt som grundar sig på sparavtalet. Bestämmelsen täcker in dels de influtna medlen på sparkontot och enskilda placeringsobjekt som har förvärvats för att placera dem, dels rätten till sparmedlen när spartiden går ut. Ett avtal om överlåtelse och pantsättning är alltså ogiltigt direkt med stöd av denna lag.

17 §. Utmätning. Paragrafen innehåller begränsningar i utmätning på samma sätt som lagen om försäkringsavtal. Sparmedel får utmätas på skulder som den som har rätt till sparmedlen har bara på de villkor som paragrafen anger. De får inte utmätas på spararens skulder om han eller hon har förordnat någon annan som den som har rätt till sparmedlen.

18 §. Återvinning till konkursbo. Paragrafen anger hur spararens borgenärer har rätt att kräva att sparmedel ska betalas tillbaka till konkursboet.

1.2 Lagen om försäkringsavtal

13 b §. Försäkringstagarens rätt att överföra pensionsförsäkringens återköpsvärde. För att olika typer av långsiktigt sparande ska behandlas lika föreskriver paragrafen att en försäkringstagare har rätt att säga upp en pensionsförsäkring enligt i stort sett samma principer som vid sparavtal, men med undan-

tag för avtal som inte innefattar försäkringskydd som täcker in sparmedlen om den försäkrade avlider. Övriga försäkringstagare ska ha uppsägningsrätt enligt dessa principer, om ingenting annat har avtalats eller uppsägningsrätten avsakts. I linje med den övriga terminologin i lagen talas det om återköpsvärde enligt 13 § i fråga om sparmedel i de fall då sparmedlen inte kan sägas upp.

Enligt övergångsbestämmelsen gäller paragrafen bara försäkringsavtal som ingås efter att lagen har trätt i kraft.

1.3 Kreditinstitutslagen

20 §. Undantag från kreditinstituts ensamrätt att ta emot återbetalbara medel. För tydlighetens skull kompletteras 1 mom. med en hänvisning till den föreslagna lagen om bundet långtidssparande. Bestämmelsen förtydligar i synnerhet tillämpningsområdet för straffbestämmelsen i 168 § 1 mom. 1 punkten. Om någon annan än ett företag som avses i paragrafen tillhandahåller bundet långtidssparande innebär bestämmelsen är straffet är kreditinstitutsbrott.

Samtidigt förtydligas bestämmelsen om utländska kreditinstituts, värdepappersföretags, fondbolags och försäkringsbolags verksamhet.

105 §. Fordringar som skall ersättas. I likhet med ovan föreskriver 4 mom. medel på ett sparkonto enligt 5 § 1 mom. i den föreslagna lagen om bundet långtidssparande inte ska omfattas av insättningsgarantin. Dessutom förtydligas momentet med att också fordringar på fondbolag utöver fordringar på kreditinstitut eller finansiella institut är undantagna insättningsgarantin. Bestämmelsen behövs för att fondbolag enligt den gällande lagen inte entydigt ingår i definitionen på finansiellt institut i 13 §. Dessutom ändras laghänvisningarna enligt gällande lagstiftning.

1.4 Lagen om värdepappersföretag

52 §. Vem som omfattas av skyddet. För tydlighetens skull kompletteras 2 mom. eftersom det i 5 § i den föreslagna lagen om bundet långtidssparande ska föreskrivas att medel på ett sparkonto inte ersätts ur ersättningsfonden.

2 Ikraftträdande

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2010 samtidigt med de relaterade ändringarna av skattelagarna.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om bundet långtidssparande**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på avtal om sparande där villkoren innebär att sparmedlen får tas ut först när den som har rätt till sparmedlen har uppnått en bestämd ålder eller en annan särskild uttagsgrund uppfylls i hans eller hennes livssituation (*sparavtal*).

På tillhandahållande av investeringstjänster eller fondandelar för sparavtal tillämpas dessutom det som föreskrivs om dem någon annanstans i lag.

Denna lag tillämpas inte på sparande som grundar sig på försäkringsavtal enligt lagen om försäkringsavtal (543/1994).

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *tjänsteleverantör* den som med stöd av 3 § 1 mom. har rätt att tillhandahålla sparavtal,

2) *sparare* en fysisk person som har ingått sparavtal med en tjänsteleverantör,

3) *sparkonto* ett konto i en inlåningsbank eller en filial i Finland till ett utländskt kreditinstitut, där spararen betalar in pengar enligt sparavtalet,

4) *sparmedel* pengar som spararen betalar in på sparkontot samt placeringsobjekt för att placera medlen och avkastning på placeringarna,

5) *den som har rätt till sparmedlen* spararen eller, om det avtalats särskilt i sparavtalet, någon annan fysisk person som har rätt att få sparmedlen när uttagsvillkoret i 1 § uppfylls.

3 §

Rätt att tillhandahålla sparavtal

Sparavtal kan tillhandahållas av:

1) inlåningsbanker som avses i kreditinstitutslagen (121/2007),

2) värdepappersföretag som avses i lagen om värdepappersföretag (922/2007),

3) fondbolag och fondföretag som avses i lagen om placeringsfonder (48/1999),

4) utländska kreditinstitut som avses i lagen om utländska kreditinstitut och finansiella instituts verksamhet i Finland (1608/1993),

5) utländska värdepappersföretag som avses i lagen om utländska värdepappersföretags rätt att tillhandahålla investeringstjänster i Finland (580/1996),

6) utländska fondbolag som avses i lagen om utländska fondbolags verksamhet i Finland (225/2004).

En tjänsteleverantör får tillhandahålla sparavtal efter att ha anmält det till Finansinspektionen. Anmälan ska göras skriftligt minst en månad innan verksamheten inleds och åtföljas av tillräckliga och pålitliga uppgifter om hur verksamheten kommer att ordnas. Finansinspektionen kan meddela närmare föreskrifter om hur anmälningsskyldigheten ska uppfyllas.

4 §

Bestämmelsernas tvingande karaktär

Ett avtalsvillkor är ogiltigt, om det avviker från denna lag till nackdel för spararen eller någon annan som har rätt till sparmedlen.

5 §

Inbetalningar på sparkonto och uttag av sparmedel

Med stöd av ett sparavtal får tjänsteleverantören inte ta emot något annat än penningmedel från spararen. Medlen ska tas emot på ett sparkonto som specificeras i sparavtalet. Sparmedlen får, med undantag av de fall som avses i 11—13 §, betalas ut enbart i pengar från sparkontot till den som har rätt till sparmedlen när uttagsgrunden enligt 1 § uppfylls. Inbetalningar ska inte göras på sparkonton efter att uttagsgrunden enligt 1 § är uppfyllt.

På sparkontot tillämpas det som föreskrivs i 10 § 3 mom. i kreditinstitutslagen, om godkännande av kontovillkor, i 135 § om inlåningsavtal och i 138 § om kvittning. Tjänsteleverantören får inte ta emot andra medel på kontot än sparmedel enligt ett sparavtal. Utöver det som föreskrivs i den nämnda 135 § ska det i kontoavtalet avtalas också att

1) kontot bara får användas för att ta emot sparmedel från spararen, betala och ta emot avgifter för att placera sparmedlen och, om 11—14, 17 eller 18 § inte föreskriver någonting annat, för att återbetala dem till den som har rätt till sparmedlen när uttagsvillkoret i 1 § uppfylls; tjänsteleverantören får dessutom debitera kontot för utgifter och arvoden som ingår i sparavtalet,

2) den som har rätt till sparmedlen innehar äganderätten till medlen på kontot, men ingen annan än tjänsteinnehavaren har rätt att använda dem,

3) medlen på kontot omfattas inte av insättningsgarantin eller investerarskyddet.

Bestämmelserna om förvaring av kundmedel i 4 kap. 15 § i värdepappersmarknadslagen (495/1989) och 38 § i lagen om värde-

pappersföretag tillämpas inte på medel som tas emot på grundval av ett sparavtal.

6 §

Placering av sparmedel

Till den del det inte har avtalats att sparmedlen ska ligga kvar på sparkontot, ska de placeras för den som har rätt till sparmedlen och i dennes namn samt på det sätt som det har avtalats närmare om i sparavtalet i ett eller flera av följande placeringsobjekt:

1) konto i en inlåningsbank eller ett därmed jämförligt utländskt kreditinstitut,

2) värdepapper som avses i 1 kap. 2 § 1 mom. i värdepappersmarknadslagen och är föremål för offentlig handel enligt lagens 3 kap. eller multilateral handel enligt 3 a kap. eller för därmed jämförlig utländsk handel och där emittenten är skyldig att följa informationsskyldigheten enligt lagens 2 kap. eller 3 a kap. 11 § eller därmed jämförlig informationsskyldighet.

3) värdepapper som emitteras eller garanteras av ett offentligt samfund som avses i 2 kap. 3 § 2 mom. i värdepappersmarknadslagen,

4) fondandel som avses i lagen om placeringsfonder och andel i fondföretag som avses i 128 och 129 § i nämnda lag.

Bestämmelserna i 5 § 2 mom. 2 punkten tillämpas på ett konto som avses i 1 mom. 1 punkten.

Sparmedel får placeras i derivatinstrument uteslutande för att skydda dem mot kurs- eller räntefluktuationer eller mot annan värdeminskning på placeringsobjekten.

Tjänsteleverantören ska se till att räntor, vinstutdelning och annan avkastning på placeringen av sparmedlen och medlen från överföring av placeringsobjekt och anknytande rättigheter och från återbetalning av kapital betalas in på sparkontot, om de inte genast placeras på nytt. Det som någon annanstans i lag föreskrivs om rätten att få bevis utfärdat över en placering som avses i denna paragraf tillämpas på tjänsteleverantören i stället för på den som har rätt till sparmedlen.

Det som föreskrivs i 4 kap. 14 § 1 mom. i värdepappersmarknadslagen gäller för förvaring, hantering och clearing av sparmedel som har placerats enligt denna paragraf. Sparmedel får inte utmätas för eller kvittas mot tjänsteleverantörens skulder. De ingår inte heller i tjänsteleverantörens konkursbo.

7 §

Skyldighet att utreda och informera innan avtal ingås

Bestämmelserna i 4 kap. 3 § 2 mom. i värdepappersmarknadslagen om en värdepappersförmedlares skyldigheter tillämpas på motsvarande sätt på tjänsteleverantörer och placering av sparmedel som avses i denna lag. Bestämmelserna i detta moment tillämpas inte på ett sparavtal där sparmedlen enligt villkoren bara får placeras på bankkonton enligt 6 § 1 mom. 1 punkten och avkastningen på kontona uteslutande bestäms på grundval av kapitalbelopp och tid.

Utöver det som någon annanstans i lag föreskrivs om informationsskyldigheten ska spararen i god tid före ett sparavtal ges basfakta om tjänsteleverantören och tillräckliga och väsentliga uppgifter om avtalet för att tillförlitligt kunna bedöma tjänsteleverantören, avtalet och i synnerhet riskerna med avtalet. Tjänsteleverantören ska då uppmärksamma eventuella omständigheter som är väsentliga för valet av placeringsobjekt och ta särskild hänsyn till spararens tidigare erfarenhet av investering, investeringsmålsättning och tillhörande risker.

Genom förordning av statsrådet kan det föreskrivas närmare om vilka uppgifter tjänsteleverantören är skyldig att lämna till spararen innan de ingår avtal. Finansinspektionen kan meddela närmare föreskrifter om hur uppgifterna ska lämnas.

8 §

Informationsskyldighet under pågående avtalsförhållande

Tjänsteleverantören är skyldig att minst en gång per år till spararen och andra som har rätt till sparmedlen lämna uppgifter om

sparmedlen och avkastningen på dem, kostnader som tagits ut samt om andra omständigheter kring sparavtalet som är av väsentlig betydelse för spararen eller någon annan som har rätt till sparmedlen.

Genom förordning av statsrådet kan det föreskrivas närmare om vilka uppgifter tjänsteleverantören under pågående avtalsförhållande är skyldig att lämna till spararen och någon annan som har rätt till sparmedlen. Finansinspektionen kan dessutom meddela närmare föreskrifter om hur uppgifterna ska lämnas.

9 §

Ansvar för bristfällig eller felaktig information

Om tjänsteleverantören eller en företrädare för denne vid marknadsföringen av sparavtalet har underlåtit att ge spararen nödvändig information om avtalet eller har lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter, anses sparavtalet gälla med den innebörd som spararen hade anledning att sluta sig på grundval av informationen.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller likaså om det har getts bristfälliga eller vilseledande uppgifter under sparavtalets giltighetstid och de kan anses ha påverkat hur spararen har handlat.

10 §

Vad ett sparavtal ska innefatta

Ett sparavtal ska åtminstone ha uppgifter om följande:

- 1) avtalsparterna,
- 2) andra som har rätt till sparmedlen,
- 3) avgifter och andra kostnader på basis avtalet och hur de bestäms,
- 4) objekt som sparmedlen får placeras i, en placeringsstrategi och risknivån för placeringarna,
- 5) spartiden
- 6) tidpunkten då återbetalningen av besparingarna börjar eller, om uttagsgrunden är någon annan än åldern på den som har rätt till sparmedlen eller någon annan tidsmässig

faktor som är känd i förväg, någon annan särskild uttagsgrund som avses i 1 §,

7) hur återbetalningen ska göras och hur länge delbetalningar får betalas ut,

8) rätten för en sparare att säga upp avtalet enligt 14 § och avbryta sparandet enligt 15 §,

9) den som tillhandahåller sparkontot enligt avtalet och kontonumret

10) information om hur värdet på placerade sparmedel räknas ut i de fall som avses i 11—13 §.

Det ska framgå av sparavtalet att denna lag tillämpas på det.

11 §

Hur sparavtalet upphör att gälla om spararen eller den som har rätt till sparmedlen avlider

Sparavtalet upphör att gälla om spararen eller den som har rätt till sparmedlen avlider.

Vid spararens frånfälle övergår sparmedlen till den som har rätt till sparmedlen eller, om spararen är den som har rätt till sparmedlen, till dennes rättsinnehavare. När någon annan som har rätt till sparmedlen än spararen avlider övergår rätten till sparmedlen till rättsinnehavarna till den som har rätt till sparmedlen.

12 §

Frånträde av sparavtal

Spararen har rätt att frånträda sparavtalet genom att meddela tjänsteleverantören om detta senast 30 dagar efter att avtalet ingicks eller räknat från och med den dag då han eller hon fick uppgifterna enligt 7 § och övriga avtalsvillkor, om uppgifterna och villkoren lämnas efter att avtalet har ingåtts. Spararen får åberopa meddelandet även om det försernas, förvanskas eller inte kommer fram, förutsatt att det har sänts till tjänsteleverantören på ett ändamålsenligt sätt.

Tjänsteleverantören ska så snart som möjligt och senast 30 dagar efter att ha fått meddelandet om frånträde återbetala de inbetalda sparmedlen till spararen. De ska återbetalas i pengar om inte tjänsteleverantören och spararen har kommit överens om något annat. Om

dagen då tjänsteleverantören fick meddelandet inte kan påvisas på något annat sätt anses ett meddelande som har skickats per post ha anlänt till tjänsteleverantören den sjunde dagen efter det att det avsändes och ett elektroniskt meddelande den dag då det sändes.

Rätten till frånträde enligt denna paragraf gäller inte ett nytt sparavtal som ingås vid uppsägning enligt 14 §.

13 §

Tjänsteleverantörens skyldighet att säga upp ett sparavtal

En tjänsteleverantör får inte säga upp ett sparavtal annat än i de fall som avses i 2 mom.

Om tjänsteleverantören har försatts i likvidation eller konkurs eller i övrigt har förverkat sin rätt att tillhandahålla sparavtal, ska tjänsteleverantören, likvidatorerna eller konkursboet utan dröjsmål säga upp sparavtalet och föra över sparmedlen till en annan tjänsteleverantör eller försäkringsgivare som uppges av spararen och till vilken sparmedlen kan överföras. Meddelandet om uppsägning ska åtföljas av en uppmaning att meddela tjänsteleverantören, likvidatorerna eller konkursboet den tjänsteleverantör eller försäkringsgivare som avses i denna lag och som spararen har ingått ett nytt sparavtal med och som sparmedlen kan överföras till. Av meddelandet om uppsägningen ska också framgå den frist för meddelandet som anges i 3 mom. och påföljder av att meddelandet inte lämnas inom utsatt tid.

Om tjänsteleverantören, likvidatorerna eller konkursboet inte har fått ett meddelande enligt 2 mom. från spararen om den nya tjänsteleverantören senast tre månader efter att ha fått meddelandet om uppsägningen ska någon av dem så snart som möjligt omvandla sparmedlen till pengar och betala ut dem till spararen oberoende av eventuella skattepåföljder eller andra påföljder. När värdet på sparmedlen är beroende av noteringar på finansmarknaden, ska värdet vid återbetalningen bestämmas enligt säljkursen den utsatta dag som avses i detta moment, om inte tjänsteleverantören och spararen har avtalat om något annat. Om dagen då tjänsteleveran-

tören fick meddelandet inte kan påvisas på något annat sätt anses ett meddelande som har skickats per post ha anlänt till tjänsteleverantören den sjunde dagen efter det att det avsändes och ett elektroniskt meddelande den dag då det sändes.

14 §

Spararens rätt att säga upp ett sparavtal

En sparare har rätt att säga upp ett sparavtal under förutsättning att han eller hon har ingått avtal om ett annat sparavtal eller ett sparavtal med samma syfte och att de inbetalningarna sparmedlen förs över direkt till den tjänsteleverantör eller försäkringsgivare som är part i det nya avtalet.

Sparavtalet ska sägas upp skriftligt. Det ska framgå av meddelandet till vilken tjänsteleverantör eller försäkringsgivare sparmedlen ska föras över. Medlen ska föras över senast 30 dagar efter det att uppsägningen har anlänt. Den tjänsteleverantör eller försäkringsgivare som tar emot medlen ska så snart som möjligt meddela spararen eller någon eventuell annan som har rätt till sparmedlen att medlen har tagit emot. Det uppsagda sparavtalet upphör att gälla, när medlen har förts över till den tjänsteleverantör eller försäkringsgivare som anges i uppsägningen. Om dagen inte kan påvisas på något annat sätt anses ett meddelande som har skickats per post ha anlänt till tjänsteleverantören den sjunde dagen efter det att det avsändes.

Om tjänsteleverantören är skyldig att verkställa förskottsinnehållning på medel som överförs med stöd av denna paragraf, har tjänsteleverantören rätt att innan fristen för överföring av medel enligt 2 mom. går ut sälja så många placeringsobjekt anskaffade för placering av sparmedlen, som behövs för att verkställa förskottsinnehållningen.

15 §

Avbrott i sparande

Spararen har rätt att när som helst sluta betala in beloppen enligt sparavtalet på spar-

kontot. Avtalet gäller då fortfarande till övriga delar på de tidigare villkoren.

16 §

Förbud mot överlåtelse och pantsättning

Spararen och någon annan som har rätt till sparmedlen har inte rätt att överlåta eller pantsätta sparmedlen eller en rätt som grundar sig på sparavtalet. Ett avtal som strider mot denna paragraf är ogiltigt.

17 §

Utmätning

Sparmedlen får inte utmätas för skulder som spararen eller någon annan som har rätt till sparmedlen har, om

1) det vid utmätningen har gått minst fem år sedan avtalet ingicks,

2) spartiden är minst tio år, och

3) det under inget år har betalats in mer än en femtedel av det sammanlagda beloppet för de inbetalningar som spararen hade varit tvungen att betala in, om inbetalningarna vid tidpunkten när avtalet ingicks hade fördelats jämnt över tio år. Då beaktas inte högre inbetalningar som beror på avtalade förändringar i indexet för kostnadsutvecklingen.

Det som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte när underhåll till maka, make eller barn mäts ut.

18 §

Återvinning till konkursbo

Konkursboet har rätt att kräva att tjänsteleverantören återbetalar överbetalningar, förutsatt att värdet av sparmedlen räcker till, om spararen försätts i konkurs och det uppdagas att han eller hon senare än tre år före den utsatta tiden i 2 § i lagen om återvinning till konkursbo (758/1991) har gjort inbetalningar på sparkontot som när de gjordes inte stod i rimlig proportion till hans eller hennes om-

ständigheter eller tillgångar. Om spararen inte har gett sitt samtycke till detta, är konkursboet skyldigt att väcka talan mot spararen, annars går talerätten förlorad. På talan tillämpas det som föreskrivs i 23—35 § i lagen om återvinning till konkursbo.

19 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av lagen om försäkringsavtal**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till lagen av den 28 juni 1994 om försäkringsavtal (543/1994) en ny 13 b § som följer:

13 b §

Försäkringstagarens rätt att överföra pensionsförsäkringens återköpsvärde

Vid uppsägning av en pensionsförsäkring har försäkringstagaren rätt att få återköpsvärdet överfört till en annan pensionsförsäkring eller ett sparkonto enligt lagen om bundet långtidssparande (/). Det kan dock ingå i försäkringsvillkoren att försäkringstagen inte har någon överföringsrätt, om försäkringen inte har ett dödsfallskydd.

Av uppsägningen ska det framgå till vilken försäkringsgivare eller tjänsteleverantör av

sparavtal återförsäkringsvärdet ska överföras. Försäkringsgivaren är skyldig att överföra medlen senast 30 dagar efter att ha fått uppsägningen. Den övertagande försäkringsgivaren eller tjänsteleverantören ska utan dröjsmål meddela försäkringstagaren att medlen har mottagits. Med avvikelse från det som anges i 12 § upphör en uppsagd pensionsförsäkring att gälla, när medlen har överförts..

Denna lag träder i kraft den 20 .

De bestämmelser som gällde när lagen trädde i kraft tillämpas på avtal som ingicks innan lagen träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av 20 och 105 § i kreditinstitutslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i kreditinstitutslagen av den 9 april 2007 (121/2007) 20 § 1 mom. och 105 § 4 mom.,
 av dem 20 § 1 mom. sådant det lyder i lag 929/2007, som följer:

20 §

*Undantag från kreditinstituts ensamrätt att ta
 emot återbetalbara medel*

Bestämmelserna i 19 § begränsar inte Finlands Banks rätt att från allmänheten ta emot återbetalbara medel, fondbolags rätt att bedriva fondverksamhet enligt lagen om placeringsfonder (48/1999), värdepappersföretags och fondbolags rätt att tillhandahålla sparantal enligt lagen om bundet långtidssparande (/) eller försäkringsföretags rätt att bedriva försäkringsrörelse enligt lagen om försäkringsbolag. Bestämmelserna i 19 § begränsar inte heller försäljning av andra betalningsmedel än elektroniska pengar. Bestämmelserna om rätten för utländska kreditinstitut, värdepappersföretag, fondbolag och försäkringsbolag att i Finland tillhandahålla tjänster inom ramen för sina koncessioner utfärdas särskilt.

105 §

Fordringar som skall ersättas

Insättningsgarantifonden ersätter dock inte fordringar på andra kreditinstitut, finansiella institut eller fondbolag och inte heller poster som skall räknas till inlåningsbankens kapitalbas enligt 45—48 §. Fonden ersätter inte heller fordringar baserade på medel som åtkommits genom brott som avses i 32 kap. i strafflagen (39/1889). Om en förundersökning eller rättegång som gäller ovan nämnda brott pågår, kan insättningsgarantifonden skjuta fram betalningen av ersättningen tills domstolens beslut har vunnit laga kraft. Fonden ersätter inte heller medel på ett kundmedelskonto enligt 38 § i lagen om värdepappersföretag eller på ett sparkonto enligt 2 § 3 punkten i lagen om bundet långtidssparande (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 52 § i lagen om värdepappersföretag**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 26 oktober 2007 om värdepappersföretag (922/2007) 52 § 2 mom.
som följer:

52 §

Vem som omfattas av skyddet

sparkonto enligt 2 § 3 punkten i lagen om
bundet långtidssparande (/) eller sådana
investerares tillgodohavanden som har orsa-
kat, dragit nytta av eller förvärrat värdepap-
persföretagets ekonomiska svårigheter.

—————
Med avvikelse från 1 mom. omfattar inve-
sterarskyddet inte i 1 kap. 4 § 4 mom. i vär-
depappersmarknadslagen avsedda professio-
nella kunders tillgodohavanden, medel på ett

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 18 september 2009

Republikens President**TARJA HALONEN**

Förvaltnings- och kommunminister *Mari Kiviniemi*

*Bilaga
Parallelltexter*

2.

Lag

om ändring av lagen om försäkringsavtal

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen av den 28 juni 1994 om försäkringsavtal (543/1994) en ny 13 b § som följer:

Gällande lag

Förslag

13 b §

Försäkringstagarens rätt att överföra pensionsförsäkringens återköpsvärde

Vid uppsägning av en pensionsförsäkring har försäkringstagaren rätt att få återköpsvärdet överfört till en annan pensionsförsäkring eller ett sparkonto enligt lagen om bundet långtidssparande (/). Det kan dock ingå i försäkringsvillkoren att försäkringstagen inte har någon överföringsrätt, om försäkringen inte har ett dödsfallskydd.

Av uppsägningen ska det framgå till vilken försäkringsgivare eller tjänsteleverantör av sparavtal återförsäkringsvärdet ska överföras. Försäkringsgivaren är skyldig att överföra medlen senast 30 dagar efter att ha fått uppsägningen. Den övertagande försäkringsgivaren eller tjänsteleverantören ska utan dröjsmål meddela försäkringstagaren att medlen har mottagits. Med avvikelse från det som anges i 12 § upphör en uppsagd pensionsförsäkring att gälla, när medlen har överförts.

Denna lag träder i kraft den 20 .

De bestämmelser som gällde när lagen trädde i kraft tillämpas på avtal som ingicks innan lagen träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av 20 och 105 § i kreditinstitutslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i kreditinstitutslagen (121/2007) av den 9 april 2007 20 § 1 mom. och 105 § 4 mom.,
 av dem 20 § 1 mom. sådant det lyder i lag 929/2007, som följer:

*Gällande lag**Förslag*

20 §

20 §

*Undantag från kreditinstituts ensamrätt att ta
 emot återbetalbara medel*

*Undantag från kreditinstituts ensamrätt att ta
 emot återbetalbara medel*

Bestämmelserna i 19 § begränsar inte Finlands Banks rätt att från allmänheten ta emot återbetalbara medel, fondbolags rätt att bedriva fondverksamhet enligt lagen om placeringsfonder (48/1999) eller försäkringsföretags rätt att bedriva försäkringsrörelse enligt lagen om försäkringsbolag. Bestämmelserna i 19 § begränsar inte heller försäljning av andra betalningsmedel än elektroniska pengar.

Bestämmelserna i 19 § begränsar inte Finlands Banks rätt att från allmänheten ta emot återbetalbara medel, fondbolags rätt att bedriva fondverksamhet enligt lagen om placeringsfonder (48/1999), *värdepappersföretags och fondbolags rätt att tillhandahålla sparantal enligt lagen om bundet långtidssparande (/)* eller försäkringsföretags rätt att bedriva försäkringsrörelse enligt lagen om försäkringsbolag. Bestämmelserna i 19 § begränsar inte heller försäljning av andra betalningsmedel än elektroniska pengar. *Bestämmelserna om rätten för utländska kreditinstitut, värdepappersföretag, fondbolag och försäkringsbolag att i Finland tillhandahålla tjänster inom ramen för sina koncessioner utfärdas särskilt.*

105 §

105 §

Fordringar som skall ersättas

Fordringar som skall ersättas

Insättningsgarantifonden ersätter dock inte fordringar på andra kreditinstitut eller finansiella institut och inte heller poster som skall räknas till inlåningsbankens kapitalbas enligt 45—48 §. Fonden ersätter inte heller ford-

Insättningsgarantifonden ersätter dock inte fordringar på andra kreditinstitut, finansiella institut eller *fondbolag* och inte heller poster som skall räknas till inlåningsbankens kapitalbas enligt 45—48 §. Fonden ersätter inte

Gällande lag

Förslag

ringar baserade på medel som åtkommit genom brott som avses i 32 kap. i strafflagen. Om en förundersökning eller rättegång som gäller ovan nämnda brott pågår, kan insättningsgarantifonden skjuta fram betalningen av ersättningen tills domstolens beslut har vunnit laga kraft. Fonden ersätter inte heller fordringar på ett sådant kundmedelskonto enligt 4 kap. 5 a § 1 mom. i värdepappersmarknadslagen som har öppnats i en i värdepappersmarknadslagen avsedd värdepappersförmedlares namn.

heller fordringar baserade på medel som åtkommit genom brott som avses i 32 kap. i strafflagen (39/1889). Om en förundersökning eller rättegång som gäller ovan nämnda brott pågår, kan insättningsgarantifonden skjuta fram betalningen av ersättningen tills domstolens beslut har vunnit laga kraft. Fonden ersätter inte heller *medel på ett kundmedelskonto enligt 38 § i lagen om värdepappersföretag eller på ett sparkonto enligt 2 § 3 punkten i lagen om bundet långtidssparande* (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 52 § i lagen om värdepappersföretag

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om värdepappersföretag (922/2007) av den 26 oktober 2007 52 § 2 mom.
som följer:

Gällande lag

Förslag

52 §

52 §

Investerarskyddets omfattning

Vem som omfattas av skyddet

Med avvikelse från 1 mom. omfattar investerarskyddet inte i 1 kap. 4 § 4 mom. i värdepappersmarknadslagen avsedda professionella kunders tillgodohavanden och inte heller sådana investerares tillgodohavanden som har orsakat, dragit nytta av eller förvärrat värdepappersföretagets ekonomiska svårigheter.

Med avvikelse från 1 mom. omfattar investerarskyddet inte i 1 kap. 4 § 4 mom. i värdepappersmarknadslagen avsedda professionella kunders tillgodohavanden, *medel på ett sparkonto enligt 2 § 3 punkten i lagen om bundet långtidssparande* (/) eller sådana investerares tillgodohavanden som har orsakat, dragit nytta av eller förvärrat värdepappersföretagets ekonomiska svårigheter.

58
Gällande lag

RP 159/2009 rd
Förslag

Denna lag träder i kraft den 20 .
